

ИНФОРМАТОР

СВЕСКА 25

Никола Конески, дипломирани историчар
Регионални центар за таленте „Михајло Пупин”, Панчево
Димитрија Туцовића 2
nikolakoneski31@gmail.com

Игњат Вајферт – успон породице Вајферт

Сажетак: Рад је посвећен животу и раду Игњата Вајферта (1826–1911), али и другим члановима породице Вајферт, који су имали одређеног утицаја на његов живот и рад. Будући да је Игњат читав свој живот провео у Панчеву, рад о њему заправо представља прилог историји Панчева у 19. веку. За писање рада, између осталог, коришћено је много докумената из фонда Магистрата, који се чувају у Историјском архиву у Панчеву.

Кључне речи: Игњат Вајферт, породица Вајферт, Панчево, Магистрат, 19. век.

Увод

Име Игњата Вајферта (Ignaz Weifert) читаоци постојеће литературе могли су до сада пронаћи углавном у уводним деловима радова о његовом сину Ђорђу.²⁷ Међутим, сматрамо да се значај личности Игњата Вајферта не огледа само у томе што је био отац Ђорђа Вајферта. Такође, историја Панчева у 19. веку, не може се довољно добро разумети без разумевања људи који су тада живели и радили. Међутим, многобројни фактори утицали су на то да њихове биографије не буду састављене, односно да делови њиховог живота и рада остану расути по депоима архива, музеја, библиотека. Сматрамо да тренутно нема довољно истраживача који би анули-

27 Нешто више података о Игњату, у односу на друге радове, могу се наћи у: Feliks Mileker, *Porodica Weifert i pivara u Pančevu od 1722/3–1923*, Pančevo, 2014; Marija Koršoš, *Oktavijan Trifu, Pivara u Pančevu 1722–1972*, Pančevo, 2012.

рали те факторе. Један од њих је свакако недовољна истраженост историје Панчева. Иако је о њој написано много књига, велики број питања још увек је остало без одговора. Такође, архивска грађа из 19. века, која се чува у Историјском архиву у Панчеву, већином је на немачком или мађарском језику. У Архиву се могу наћи извори и на латинском језику. Поред тога, у овој институцији се чува веома мали број личних фондова, односно ретко се могу пронаћи лична документа, писма и слична докумантација о личностима које су живеле 19. веку у Панчеву. Из тог разлога принуђени смо да скоро сву пажњу усредсредимо на фондове државних органа, институција, организација и слично. Један од најважнијих, доступних фондова, без којег би тренутно било готово немогуће истраживати историју Панчева у 19. веку, јесте фонд Магистрата.²⁸ Међутим, поменути фонд је обрађен од стране архивиста само до 1872. године и период од наредних скоро педесет година остао је нерешива препрека за истраживаче.²⁹ Из истог разлога и овај рад ће више пажње посветити периоду до 1872. године. Међутим, за период након те године настојали смо да прикупимо податке из литературе и других доступних извора. Додаћемо још и да у Историјском архиву у Панчеву постоји фонд пиваре „И. М. Вајферт”, али се у њему не може наћи скоро ништа важно за историјат Пиваре или породице Вајферт у 19. веку. Грађа је само фрагментарно сачувана.³⁰

Положај Панчева се кроз историју више пута мењао, иако се се током читавог деветнаестог века оно налазило у саставу Хабзбуршке монархије. Панчево се све до 1872. године налазило у Банатској војној граници, која је била део граничног појаса Војне крајине на југу Монархије. Њен главни задатак, као и целе Војне границе, био је да штити Монархију од турских упада и заразних

28 Историјски архив у Панчеву (=ИАП), Ф. 4 Магистрат муниципалног града Панчева: 1794–1918. (=Mag).

29 Претраживање грађе Магистрата, до 1872. године, истраживачима је, између осталог, олакшано и постојањем више аналитичких инвентара: Мaja Pujin, *Ličnosti i događaji u kulturnom životu Pančeva: 1794–1875: Analitički inventar – tematski* (необјављен). Велики број аналитичких инвентара објавио је Зоран Ротар: Магистрат 1848–1849, Окружни одбор 1848–1849, *Pristanište 1795–1872, Vatrogastvo 1795–1872, Pekari i poslastičari 1794–1872, Jevreji u Pančevu 1794–1872, Pančevački mesari 1794–1872, Pančevački kolari 1794–1872, Pančevački stolari i dreksleri 1794–1872, Pančevački bačvari 1794–1872.*

30 ИАП, Ф. 27 „И. М. Вајферт”, пивара и фабрика слада д. д. – Панчево: 1875–1945.

болести. Успостављање Банатске војне границе довршила је царица Марија Терезија. Граница се састојала из три пука: Немачко–банатског, Влашко–банатског и Српско–банатског, са центрима у Панчеву, Карансебешу и Белој Цркви.³¹ Спајањем ових регименти са Петроварадинском региментом и Тителским батаљоном, 1851. године, образована је Српско–банатска граница. Војна команда се налазила у Темишвару све до 1869. године, када је премештена у Петроварадин.³² Војна граница је била потчињена цару и Дворском ратном савету који је, преко Генералне команде Банатске војне границе у Темишвару, команде Немачко–банатског пука у Панчеву и команди чета тог пука, вршио извршавање свих политичких, економских и других закона Монархије за југозападни део Баната. У склопу тих војних командних јединица, у оквиру Војне границе су постојали и слободни војни комунитети у Панчеву, Белој Цркви, Сремској Митровици, Земуну, Петроварадину. Ова места су имала свој магистрат који је имао судску власт у првом степену и који се старао о одржавању реда, сигурности, чистоће, о разрезивању и убирању пореза итд.³³

Приликом уздизања Панчева на ранг слободног војног комунитета, 1794. године, долази до организовања панчевачких занатлија у еснафе. Панчевачки еснаф је имао више одељења којима су припадали по један или већи број сродних или различитих заната. Број одељења и заната у њима се мењао током времена. У почетку је било осам, док ће 1846. године бити једанаест еснафских одељења, са укупно 510 мајстора и великим бројем калфи и шегрта.³⁴

Од периода када се Игњатов отац Георг доселио у Панчево (1825) па до Игњатове смрти (1911), број становника Панчева ће се стално повећавати, заправо биће дуплиран (од око 10.000 до око 20.000). Већину становништва чинили су Срби и Немци. Такође, становништво је било различитих вероисповести.

31 Ивана Б. Спасовић, *Златна вредне: Образовање женске деце у Јужном Банату од 1874. до 1918. године*, Панчево, 2014, 50.

32 Ивана Б. Спасовић, *Банатска војна граница и њено укидање 1872. године*, Панчево, 2004, 15.

33 Milan Todorović, Elza Heš, *Istorija škola u Pančevu u XVIII i XIX veku*, I, Informator, 21, Pančevo, 1987, 29.

34 Elza Heš, *Vrste zanata u Pančevu krajem XVIII i u prvoj polovini XIX veka*, Informator 14, Pančevo, 1978, 96–102.

Будући да је још и пре револуције 1848–1849. године, а нарочито након ње, Војна граница изгубила своје основне функције, доћи ће до њеног укидања, 1872. године. Тако ће се Панчево сада наћи у угарском делу Аустроугарске монархије.

Георг и Магдалена, родитељи Игњата Вајферта

Георг, Игњатов отац, био је потомак породице Вајферт која се још почетком треће деценије 18. века доселила у Банат, у Вршац.³⁵ Георг се родио управо у Вршцу, 1796. године.³⁶ О његовој породици, детињству и животу пре доласка у Панчево мало се зна и то ће тек бити предмет истраживања. Оно што знамо је да је у Вршцу постао одличан кожар и да се повремено бавио трговином. Међутим, није био задовољан дотадашњим својим пословним успехом и одлучује да се пресели у Панчево. Зашто баш у Панчево? Један од разлога је вероватно била близина Панчева Кнежевине Србији, која се убрзано економски развијала и којој су, између осталог, били потребни и разноврсни занатски производи. Такође, могуће је да су га привукле и одређене предности Војне границе у којој се Панчево налазило.³⁷ Вероватно је било и других разлога. Јануара 1824. године у Панчеву се Георг оженио Магдаленом Хајзер³⁸ а потом предузео кораке у циљу пресељења. Ускоро ће тражити од Магистрата да његову молбу у којој тражи дозволу да се, као контрибуент и занатлија, настани у Панчеву, достави Генералној команди. Потом ће и штављачи коже из Панчева тражити да се Георгова молба достави Генералној команди, што ће Магистрат по-

35 Више о пореклу породице Вајферт: F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 13–17.

36 Милекер наводи да је Георг рођен 1798. године, али изгледа да то није тачан податак. На надгробном споменику стоји 1796. година, као година Георговог рођења. Такође, касније, 1842. године, у молби упућеној Магистрату да га ослободи службе у Ландверу, наводи да је тада имао 46 година.

37 Brigita Stanić-Vajfert, *Vajfertovi: Hronika familije Weifert u Vršcu i Pančevu*, Beograd, 2007, 113–114.

38 ИАП, Матична књига венчаних Римокатоличке цркве у Панчеву.

том и урадити.³⁹ Међутим, Генерална команда је одбила Георгову молбу зато што је у Панчеву тада било три кожарска мајстора, који су задовољавали потребе грађанства и околине за овим занатом. Такође, сва тројица су имала синове на вандровању.⁴⁰ Али, Вајферт је био упоран и упутио је нову молбу.⁴¹ Генерална команда је сада тражила од Магистрата детаљнији извештај о његовој молби, али ју је поново одбила.⁴² Георг ни овог пута није одустао. Ускоро је његова блиска рођака, Ана Мајер, упутила молбу Магистрату за дозволу да своју радњу преда Георгу. Она је била удовица кожарског мајстора а син јој је још био на вандровању и није имала услове да води радњу.⁴³ Генерална команда је потом одобрила да се Георг пресели у Панчево и преузме њену кожарску радњу.⁴⁴ Тако ће Георг Вајферт, 1825. године, коначно прећи из Вршца у Панчево. Осам година касније (1833) добиће и грађанско право.⁴⁵ Грађанско право добио је, између осталог, јер је до тада својим штављачким занатом обезбедио својој породици егзистенцију.⁴⁶ Он је убрзо по пресељењу постао један од најистакнутијих становника Панчева. Служиће у Ландверу чак 18 година, све до 1842. године, када је молио Магистрат да га ослободи службе, због тога што је заузет својим пословима и има већ 46 година.⁴⁷ У више наврата обављао је дужност одборника у Панчеву.⁴⁸ У једном периоду је био и председник Четвртог одељења еснафа, као и Трећег.⁴⁹ Био је и надзорник обале.⁵⁰ Такође, поред свог заната Георг се бавио и трговином житарица, поседовао је свињске оборе, винограде, оранице итд.⁵¹

39 ИАП, Маг I 556 (4083), 1824; Маг I 750 (4171), 1824.

40 ИАП, Маг I 840 (4254), 1824.

41 ИАП, Маг I 971 (4357), 1824.

42 ИАП, Маг I 1096 (4467), 1824; Маг I 26 (4822), 1825.

43 ИАП, Маг I 314 (5290), 1825.

44 ИАП, Маг I 398 (5430), 1825.

45 ИАП, Маг I 1594 (2686), 1833.

46 М. Koršoš, O. Trifu, *nav. delo*, 37.

47 ИАП, Маг I 1724 (3382), 1842; Маг I 2388 (3904), 1842.

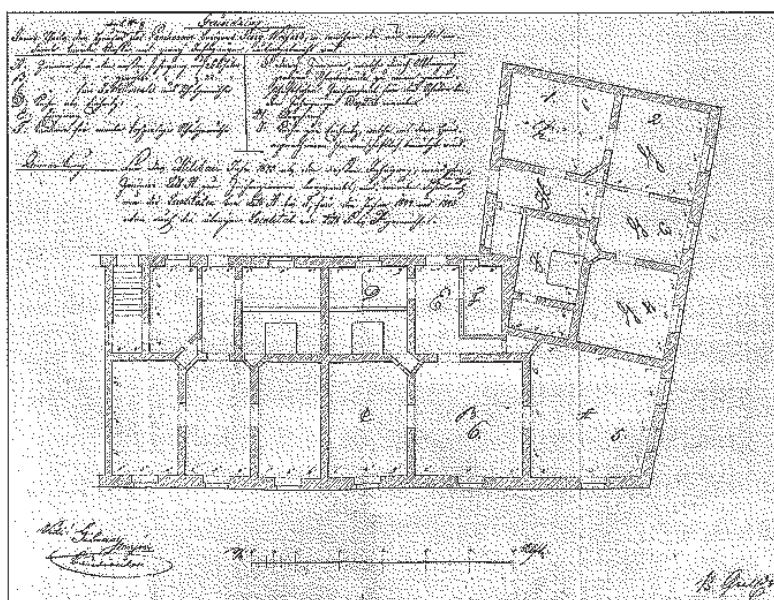
48 ИАП, Маг I 372 (3346), 1829; Маг I 374 (3348), 1829; Маг I 1076 (465), 1831; Маг I 1119 (491), 1831; Маг I 224 (1781), 1833; Маг I 664 (2075), 1833; Маг I 1740 (3396), 1842; Маг I 2084 (3659), 1842; Маг I 518 (6538), 1844; Маг I 1263 (2895), 1847.

49 ИАП, Маг I 1148 (5001), 1835; Маг II 1365, 1864.

50 ИАП, Маг II 783, 1856; Маг II 1045, 1864.

51 ИАП, Маг I 17 (16), 1836; Маг I 282 (205), 1836; Маг I 1396 (5108), 1843; Маг I 5685 (2073), 1843; Маг I 1032 (1700), 1846; Маг I 8554 (82), 1845.

Породица Вајферт је у Панчеву имала много земљишних поседа и кућа. Њихов број почео се знатно повећавати већ за време Георга Вајферта. Одређене своје куће је и изнајмљивао. На пример, два годишта којима је проширена Главна школа, 1842. и 1843. године, била су смештена управо у једној од његових кућа.⁵² Изнајмио је стан и учитељу Више реалне школе Емилу Тонабауеру, и многим другима.⁵³ Георг је поседовао и гостионицу под називом „Код три шарана”.⁵⁴ Налазила се, према подацима које смо пронашли, у Улици седам Шваба.⁵⁵ У њој је Георг, између осталог, одржавао и балове.⁵⁶ У једном тренутку Георг је поседовао заправо две гостионице.⁵⁷ Георг Вајферт умро је октобра 1887. године, у 91. години.⁵⁸

Слика 1. Кућа Георга Вајферта у којој је била смештена школа
(ИАП, Маг II 1548, 1852)

52 ИАП, Маг I 1798 (5445), 1843; Маг I 2227 (5811), 1843; Маг I 2559 (6044), 1843; Маг I 1750 (1065), 1846; Маг II 1548, 1852; Маг II 2514, 1852; Маг II 2662, 1852; Маг II 3858, 1852.

53 ИАП, Маг II 1993/1865.

54 ИАП, Маг II 127, 1853; Маг II 673, 1853; Маг II 999, 1853; Маг II 2180, 1853; Маг II 2774, 1853.

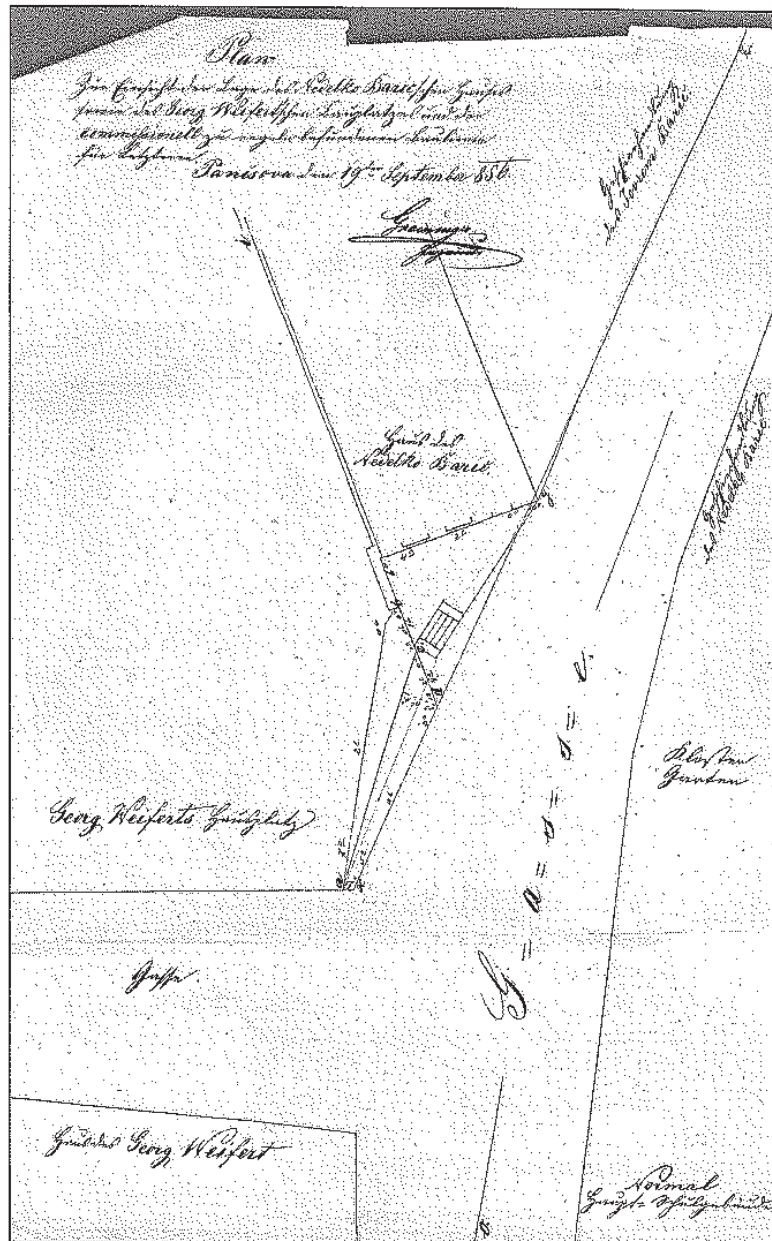
55 Наша претпоставка је да се ради о улици која се данас зове Ђуре Јакшића, или можда Николе Ђурковића (видети слику 2). Међутим, у Ланговој карти из 1819/20. године, Улица седам Шваба уцртана је на месту данашње Карађорђевој улици.

56 ИАП, Маг II 1037, 1851; Маг II 469, 1855; Маг II 554, 1855; Маг II 671, 1855.

57 ИАП, Маг II 4767, 1858.

58 *Banater Post*, 20. 10. 1887.

Слика 2. Скица дела Панчева у коме су се налазили Георгови поседе (ИАП, Маг II 3511, 1856)

О Игњатовој мајци Магдалени, нажалост, веома мало знамо. Чак је и година њеног рођења спорна. У литератури се може наћи податак да је рођена 1805. године. Будући да литература врло често греша када су датуми и године рођења чланова породице Вајферт у питању, требало је проверити тај податак. Поменута година стоји и на Магдаленином надгробном споменику. Међутим, ми смо се запитали како је могуће да је рођена пет година по-

сле смрти свог оца Карла? Такође у матичним књигама крштених нисмо је пронашли у тој години. Наиме, име Магдалене Хајзер проналазимо у матичној књизи крштених Римокатоличке цркве у Панчеву, у 1797. години. Родитељи су јој били Ана и Карл Хајзер. Рано је остала без оца. Наиме, Карл Хајзер, месар по занимању, умро је 1800. године, па ће се њена мајка, две године касније, удати за Валентина Бегера. У Магистрату не проналазимо много докумената која се односе на Магдалену. У једном од њих, Пореско звање из Вршца шаље молбу Магистрату да јој достави приложени платни налог. Магистрат је новац „убрао“ и доставио вршачком пореском звању.⁵⁹ У другом документу, Магистрат у Белој Цркви уступа допис вршачког Пореског звања панчевачком Магистрату са молбом да се приложена признаница уручи Магдалени.⁶⁰ Вероватно се ради о неком поседу који је она имала у Вршцу или околини. Могуће је да се радило о делу поседа Кудриц, који ће касније преузети њен син Валентин. Магдалена Вајферт, рођена Хајзер, умрла је у Панчеву 1871. године.⁶¹

Јавна захвалност.

Дубоко дирнут живим учешћем, поред рђавог времена, у погребу моје незаборављене супруге Магдалине, изричем у име своје и своје фамилије свима сродницима и пријатељима, као и свима задругама најтоплију захвалност.

Особито пак осећам да ми се ваља захвалити онима, који су врло пијететно украсили нашу породичну гробницу.

Ђорђе Вајферт.

Слика 3. Објава Георга Вајферта о смрти супруге
(Панчевац, 26. 9. 1871)

59 ИАП, Маг II 2698, 1859.

60 ИАП, Маг II 4716, 1859.

61 ИАП, Матична књига умрлих Римокатоличке цркве у Панчеву.

Слика 4. Један од надгробних споменика у оквиру гробнице породице Вајферт, на Римокатоличком гробљу у Панчеву

Илија Милосављевић Коларац и породица Вајферт

Чувени Илија Милосављевић Коларац родио се у селу Колари-ма, у близини Смедерева. У родном месту завршио је четири разреда основне школе. После слома Првог српског устанка (1813), његова породица је, као и многе друге, морала да бежи пред турском осветом. Прешли су Дунав и населили се, привремено, у Црепаји. Међутим, када се стање донекле примирило, вратили су се јужно од Саве и Дунава. Илија ће ускоро из села прећи у Београд, где је радио у неколико трговачких кућа, највише код газде Милутина Радовановића, са чијом ћерком Синђелијом се и оженио 1827. године. Илија ће потом постати газда, отворити дућан и стећи одређено богатство. Међутим, он ће ускоро (1828) прећи у Панчево. У литератури се могу пронаћи два разлога за његов одлазак из Србије – сукоб

са кнезом Милошем и тежња за још успешнијим послом. Вероватно су оба разлога утицала на Илијину одлуку. Добиће касније (1842) и аустријско „поданство”.⁶² У Панчеву ће, захваљујући успешној трговини житарицама, успети и да купи кућу, и то од Петра Јагодића. Поред трговине житарицама, Коларац се бавио и трговином свињама. Он је „најпре ортаковао с рођаком својим Ђорђем Јовановићем Србијанцем, а после с Ђуром Вајфертом”, Игњатовим оцем. *Политика* нам сведочи и да је Георг Вајферт свесрдно помагао Коларцу, уступивши му многе своје амбаре и магацине.⁶³ Као што смо већ написали, Коларац се бавио и трговином свињама. Он је ван вароши, на Старчевачком путу, имао обор где је хранио свиње. Ово место је често посећивао и пратио како му свиње напредују. Понекад је тамо водио са собом и малог Игњата Вајферта, кога су од милоште сви звали Нацика. Милићевић у свом раду пише и да је Игњат касније причао да се Коларац, после смрти супруге (1855), није прихватао никаквог посла и да је често говорио: „Моје све би и прође! Ја сам с њом сахранио у гроб и све своје радове!”. Дакле, можемо рећи и да је Милићевић одређене податке за свој рад о Коларцу добио управо од Игњата, усменим путем. Коларац је био члан Стрелачког друштва у Панчеву, попут више чланова породице Вајферт. О угледу који је Коларац уживао у овом Друштву сведочи и позив да присуствује свечаности његове педесетогодишњице постојања (1863. године, када се Коларац већ био вратио у Београд). Писмо је написао прота Васа Живковић а испод писма стоје потписи чланова Одбора овог друштва: Игњата Вајферта, Грамберга, Голуба, Шајбера. Коларац ће напустити Панчево и вратити се у Кнежевину Србију 1856. године.⁶⁴ Скоро сто година од Коларчевог пресељења у Панчево, *Политика* пише: „Панчево, које је некад онако срдечно и гостољубиво прихватило и као свог грађанина примило младог београдског трговца Илију Коларца, није му могло дати боље и достојније замене, него што је Београду уступило младог индустријалца Ђорђа Вајферта. И

62 Milan Todorović, Elza Heš, *Ilija Milosavljević Kolarac u Pančevu (1828–1856)*, Informator, 20, Pančevo, 1985, 49–58; Милан Ђ. Милићевић, *Илија М. Коларац*, Београд, 2017, 24.

63 Стари Београђанин, *Педесет година рада и заслуга: Јубилеј г. Ђорђа Вајферта, оснивача српске индустрије*, Политика, 9. 9. 1923.

64 М. Ђ. Милићевић, *нав. дело*, 34, 41–43, 120.

што је у овој прилици још најсимпатичније, ове две куће и Коларчева и Вајфертова, и у Панчеву и доцније у Београду, стајале свагда у најлешој љубави и најтешњем пријатељству”.⁶⁵

Браћа и сестра Игњата Вајферта

Георг и Магдалена Вајферт су, поред Игњата, имали још деце: ћерку Ану и синове Георга Јозефа,⁶⁶ Карла, Георга и Валентина. Карл је рођен 1828. године у Панчеву, ту је и започео школовање. Потом ће кренути очевим стопама и 1845. године одлази, као ко-жарски калфа, на вандровање.⁶⁷ По повратку са вандровања, и пошто је Четврто одељење еснафа било сагласно да добије мајсторско право, одређен му је испитни задатак. Коначно, након што је добро израдио испитни задатак Магистрат је Карлу „подарио” мајсторско право, 1851. године.⁶⁸ Бавио се и трговином кожом.⁶⁹ Године 1859. добија дозволу за изградњу фабрике коже, укључујући и парни млин на парни погон. Фабрика се налазила у дворишту његове куће број 9.⁷⁰ Учествовао је на изложби у Бечу 1866. године.⁷¹ Попут брата Игњата, учествовао је у органима панчевачке управе. Био је један од оснивача Вагрогасног друштва и први његов председник. Такође је био активан и у Стрељачком друштву. Оружје међутим није користио само ради забаве. Наиме, 1858. године упутио је молбу Магистрату за дозволу ношења оружја приликом својих путовања у аустријске државе.⁷² Бавио се и ловом.⁷³ Као и Игњат, за помоћ становништву

65 Стари Београђанин, *Педесет година рада и заслуга: Јубилеј 1. Борћа Вајферта, оснивача српске индустрије*, Политика, 9. 9. 1923.

66 Георг Јозеф је умро као беба, децембра 1824. године у Вршцу. Mathias Weifert, *Die Sippe Weifert im Banat*, Sersheim, 2017, 21.

67 ИАП, Маг I 471 (8960), 1845; Маг I 808 (9242), 1845; Маг I 1070 (2754), 1847; Маг I 1768 (3260), 1847; Маг II 875, 1850; Маг II 1720, 1850.

68 ИАП, Маг II 219, 1852; Маг II 1125, 1851.

69 ИАП, Маг II 251, 1855.

70 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 28; ИАП, Маг II 1223, 1858; Маг II 1815, 1858; Маг II 2099, 1858; Маг II 2471, 1858; Маг II 4088, 1858.

71 ИАП, Маг II 3059, 1866.

72 ИАП, Маг II 883, 1858; Маг II 548, 1860; Маг II 3461, 1862; Маг II 5966, 1865; Маг II 18, 1868.

73 ИАП, Маг II 2885, 1864.

поплављеног Мариенфелда добио је одликовање Златни крст.⁷⁴ Женио се два пута и са обе супруге је имао много деце. Прва супруга му је била Терезија Зајц, са којом се оженио 1851. године. Извесно је да се ради о млађој сестри Игњатове супруге Ане. Терезија је рођена у Вршцу 1830. године.⁷⁵ Умрла је млада, 1857. године.⁷⁶ Већ наредне године Карл се поново оженио, такође девојком из Вршца, Терезијом Хофман. Сачувана је његова молба Магистрату да му дозволи женидбу са њом, коју је и добио.⁷⁷ Терезија је рођена 1836. године а умрла 1912. године. Карл Вајферт је преминуо 1895. године.

Слика 5. Карл Вајферт (ИАП, Златна књига Пучке банке⁷⁸)

74 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 25.

75 M. Weifert, *nav. delo*, 32, 34.

76 ИАП, Матична књига умрлих Римокатоличке цркве у Панчеву.

77 ИАП, Маг II 2875, 1858.

78 ИАП, Ф. 69 Панчевачка пучка банка – Панчево: 1904–1945.

Георг Вајферт млађи родио се 1829. године у Панчеву. О њему се мало зна. Нисмо пронашли ни документа која се односе на његово вандровање, као што је био случај са његовом браћом. Документа која проналазимо 1850–их година а у којима проналазимо име Георг Вајферт не можемо са сигурношћу приписати њему. Напротив, извесно је да се већина односи на његовог оца који је имао исто име. Документ за који са потпуном сигурношћу можемо рећи да се односи на Георга млађег је заправо онај из 1853. године, у којем његов отац моли да се брише из списка занатлија и извештава да је трговину житарицама предао сину Георгу.⁷⁹ Међутим, Георг ће највероватније исте те 1853. године умрети.⁸⁰

Нигде у литератури се не може наћи податак да је Игњат имао, поред браће, и једну сестру. Међутим, у матичним књигама крштених Римокатоличке цркве у Панчеву, проналазимо име Ане Вајферт, чији су родитељи Георг Вајферт и Магдалена Хајзер. Рођена је 1831. године, али је убрзо умрла, већ 1835. године.

Валентин Вајферт рођен је 1833. године у Панчеву. О њему не проналазимо много докумената, будући да је рано напустио Панчево. Сва документа које смо пронашли односе се на његове одласке из Панчева, односно на одлазак на вандровање, и на коначан одлазак из Панчева, најпре у Кудриц. Његов отац Георг упутио је 1852. године молбу Магистрату да се његовом сину одобри двогодишње вандровање. Касније му је вандровање продужено.⁸¹ Године 1859. Валентин шаље молбу Магистрату, који је прослеђује Генералној команди, у којој тражи отпуст из општинске заједнице, пошто жели да се пресели у Кудриц. Молба му је услишена.⁸² Касније се преселио у Штајерску и „умро је у старом завичају, у Линцу”.⁸³

79 ИАП, Маг II 412, 1853.

80 У литератури се може наћи податак да је умро 1859. године, али на надгробном споменику се налази 1853. година, као година Георгове смрти.

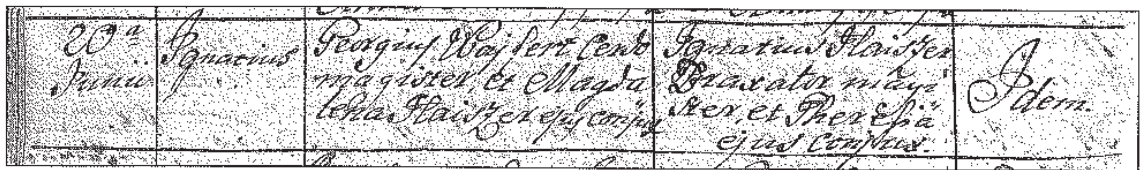
81 ИАП, Маг II 3389, 1852; Маг II 3870, 1854; Маг II 1918, 1855; Маг II 2203, 1855; Маг II 515, 1857; Маг II 1051, 1857.

82 ИАП, Маг II 2374, 1859; Маг II 2664, 1859.

83 Саша Дамњановић и др, *Монографија: Ђорђе Вајферт: 1850–1937*, Београд, 2015, 35.

Игњат Вајферт – од ученика до мајстора

Игњат Вајферт рођен је 1826. године у Панчеву. У матичној књизи крштених Римокатоличке цркве у Панчеву, Игњат је уписан 20. јуна поменуте године. Школовање је започео у родном граду. „Политика” пише, додуше са велике временске удаљености, да је он у Панчеву завршио „тадашње граничарске школе”.⁸⁴ „Граничарским школама” су се, после укидања Војне границе, углавном називале Главна и Нижа/Виша реална школа. Нижа реална школа у Панчеву је основана тек 1851. године а Виша још касније, тако да је у периоду када је Игњат могао бити ђак, постојала само Главна школа. Ова школа се заправо састојала од две школе, односно њени нижи разреди су називани Нижом или Тривијалном школом, а виши разред Вишом школом.⁸⁵ Међутим, нисмо успели да пронађемо документа у фонду Магистрата која би нам потврдила да је Игњат похађао Главну школу, али са великом извесношћу можемо рећи да је он био ученик ове школе, као што је био случај са његовим братом Карлом. Наиме, Карла проналазимо у једном извештају ове школе, међу ученицима који су изостајали са наставе.⁸⁶ Додаћемо још и нашу претпоставку да је Игњат ову школу похађао средином тридесетих година 19. века.

Слика 6. Игњат Вајферт у матичној књизи крштених Римокатоличке цркве у Панчеву (ИАП)

- 84 Стари Београђанин, *Педесет година рада и заслуга: Јубилеј г. Ђорђа Вајферша, оснивача српске индустрије*, Политика, 9. 9. 1923.
- 85 Milan Todorović, Elza Heš, *Istorija škola...*, 35–83; Никола Конески, *Учитељи и ученици „Главне школе” у Панчеву од 1853. до 1871. године*, Гласник музеја Баната, 19, Панчево, 2017, 24–46.
- 86 ИАП, Маг I, 50 (6882), 1840.

Главна школа у Панчеву била је основна школа која се најпре састојала од три разреда, с тим да је први разред имао два годишта. Проширена је 1842. године додавањем четвртог разреда, такође са два годишта. Од та два годишта четвртог разреда Главне школе касније ће настати Нижа реална школа (претеча данашње Гимназије у Панчеву). Главна школа се налазила поред Римокатоличке цркве и у литератури се често назива „немачком школом”, али не зато што су њу похађали искључиво ученици немачке народности, већ зато што је језик на којем се настава одвијала био немачки. Такође, и администрација је била на немачком. Ученице нису похађале ову школу, за њих је постојала посебна девојачка школа. Иако су у Панчеву тада постојале и српске основне школе (додуше само нижи разреди) много Срба је похађало и Главну школу. Године 1835. ову школу је похађало укупно 392 ђака, 226 римокатоличке, 163 православне, 2 евангелистичке вероисповести и један Јеврејин. За 163 ученика православне вероисповести можемо рећи да су скоро сви били Срби. Средином тридесетих година 19. века када се, извесно, Игњат школовао у њој, у Главној школи су радили: нижи учитељи Франц Биелицки, Јозеф Раушан, Јохан Гутјер и виши учитељ Михаел Преведен.⁸⁷

Да ли је после Главне Игњат похађао још неку школу, такође није познато. У литератури се може пронаћи податак да је изучио пиварски занат, и то код свог рођака Игнаца Кудриција (Хајзер) и да потом, као син имућних родитеља, одлази на усавршавање (вандровање) по многим местима у Европи.⁸⁸ Игњат ће заиста и отићи на вандровање, али му се пре тога догодио један инцидент, крајем 1844. године. Наиме, због изгреда у позоришту, Густаву Чернеку, Францу Лудвигу, Тодору Стефановићу, Антону Хеберсаку и њему, изречена је казна једнодневнoг затвора. Међутим, Игњатов отац Георг и Андреас Макај су се заложили за њих и упутили молбу да им се та казна опрости. Магистрат усвојио молбу, будући да се радило о малолетницима.⁸⁹ На основу документа се не може утврдити у ком позоришту се то догодио. У том периоду у Панчеву су биле активне две позоришне дружине. Почетком децембра директор једне позоришне дружине, Август Леклер, моли да му се продужи

87 Milan Todorović, Elza Heš, *Istorija škola...*, 42; ИАП, Маг I 2426/1837.

88 M. Koršoš, O. Trifu, *nav. delo*, 37.

89 ИАП, Маг I 11 (8499), 1845.

дозвола за давање представа за наредних осам недеља.⁹⁰ Међутим, почетком децембра представу у Панчеву одржало је и Српско дилетантско позоришно друштво и могуће да је оно у наредним недељама одржало још представа.⁹¹ Из овог инцидента не би требало извлачити оштре закључке, будући да не знамо детаље о њему.

Школовање занатлија трајало је годинама. Да би неко постао мајстор најпре је морао бити шегрт (занатлијски ученик) потом и калфа (занатлијски помоћник). Након што би одређена особа положила испит за калфу, требало је да одслужи калфенски стаж, који је трајао најмање четири године, често и дуже. Такође, калфа је морао да „вандрује”, односно да ради код појединих мајстора као вандрокаш. Обично су калфе вандровале по разним местима Хабзбуршке монархије, али и ван ње. Где је и колико радио, калфи би се уписало у посебној књижици – вандровки.⁹² У Историјском архиву у Панчеву је сачувана молба, тада пиварског калфе, Игњата Вајферта, коју је упутио Магистрату, 1845. године, да му се изда дозвола за вандровање у местима које је навео.⁹³ На послат допис Генерална команда у Темишвару је одговорила Магистрату у Панчеву да је Игњатову вандровку, који је тражио продужење вандровања, доставила Дворском савету, и да ће је вратити чим стигне одобрење.⁹⁴ Генерална команда у Темишвару је касније доставила Магистрату потврђену Игњатову вандровку за одлазак на вандровање у Саксонију, Баварску, Виртенберг, Баден, Хановер, Пруску, Хесен, Хамбург, Либек, Бремен, Франкфурт на Мајни и Енглеску, која је потом уручена његовом оцу.⁹⁵ *Полишика* пише да је после завршетка „граничарских школа” у Панчеву Игњат отишао у Минхен на „популарне технолошке курсеве код чувеног професора Кајзера и на практично изучавање пиварске индустрије код познатог Седлмајера, власника чувене Шпатен–пиваре”.⁹⁶ Вероватно је

90 ИАП, Маг I 2681 (8370), 1844.

91 ИАП, Маг I 2750 (6819), 1844.

92 Александра Јаковљевић, *220 година занатлијства у Панчеву*, Гласник музеја Баната, 17, Панчево, 2015, 8–9; Elza Heš, *Zbirka vandrovki*, Informator, 23, Pančevo, 1991, 11.

93 ИАП, Маг I 1453 (9712), 1845.

94 ИАП, Маг I 1773 (9949), 1845.

95 ИАП, Маг I 2619 (10535), 1845.

96 Стари Београђанин, *Педесет година рада и заслуга: Јубилеј 1. Ђорђа Вајферта, оснивача српске индустрије*, Политика, 9. 9. 1923.

то био део његовог вандровања. Као што смо већ написали, сваки калфа је имао своју вандровку. У Историјском архиву у Панчеву постоји Збирка вандровки.⁹⁷ Иако она садржи велики број вандровки, многе ипак недостају. Тако у њој нема ни Игњатове вандровке и поставља се питање зашто, односно на који начин оне „оду” из архиве Магистрата? Један од тих начина открива нам молба Карла Вајферта, који је тражио да му се врати вандровка, коју је предао приликом подношења молбе за мајсторско право, пошто му је занимљива успомена. Магистрат му је вандровку вратио.⁹⁸

Након повратка са вандровања, Игњат је, вероватно, ускоро стекао и мајсторско звање. Међутим, не проналазимо документа у грађи Магистрата која би то потврдила. Разлог за то је, вероватно, што у Панчеву тада није било пиварског еснафа (па је Игњат мајсторско звање можда стекао у неком другом месту) или зато што је ускоро по његовом повратку избила револуција у земљи. Не знамо много о деловању породице Вајферт за време тих бурних догађаја. Знамо да је Игњат био „официр народне гарде”.⁹⁹ Међутим, потребно је посветити више пажње деловању појединаца током 1848. и 1849. године, како би се боље разумели ти догађаји, као и положај тих појединаца након тих година.

Породица Игњата Вајферта

Вративши се са вандровања, Игњат се, 7. септембра 1847. године оженио Аном Зајц из Вршца. О Ани, нажалост, нисмо успели да пронађемо много података. Рођена је у Вршцу, 28. фебруара 1828. године.¹⁰⁰ *Панчевац* нам сведочи да је она била међу „потпомажућим” члановима прве класе Шавног завода.¹⁰¹ Умрла је 20. јануара 1875. године.¹⁰²

97 Значајне податке о овој Збирци, као и уопште о вандровкама погледати: Elza Heš, *Zbirka vandrovk*, Informator, 23, Pančevo, 1991.

98 ИАП, Маг II 5699, 1854.

99 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 39.

100 М. Weifert, *nav. delo*, 32.

101 Шавни завод, *Оџлас*, Панчевац, 16. 1. 1872; Управа шавног завода, *Позив*, Панчевац, 23. 4. 1872.

102 ИАП, Матична књига умрлих Римокатоличке цркве у Панчеву; *Banater Post*, 24. 1. 1875.

Након смрти супруге Ане Игњат ће се поново ожени – Софијом Грубер из Раба. Она је била тетка Марије (рођена Гаснер) супруге Игњатовог сина Ђорђа. *Правда* пише да је она и „однеговала” Марију и да ју је управо она „удомила” за Ђорђа Вајферта. Софија је, као и њен супруг, била велика добротворка. Умрла је само 14 дана након смрти супруга, 25. јануара 1911. године, у 81. години.¹⁰³

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

свима онима, који су при погребу моје никад незаборављене супруге, односно: матере, снаје, пунице и бабе

АНЕ ВАЈФЕРТОВЕ

учествовали, као и свима онима, који су се иначе одазвали и тиме ми помогли овај тужни и жалосни терет сносити.

Ђорђе Вајферт свекар.	Марија Вајферт рођена Гаснер, снаја.	Игњат Вајферт супруг.
---------------------------------	---	---------------------------------

Ана нещ.: Грамберг Магдалена Ђорђе Хуго Паулина	} лена.	Фердинанд Грамберг зет. Хермина Грамберг Вилхелмина Херман Марија	} унучка.
---	---------	--	-----------

378 - 13.

Слика 7. Објава о смрти Ане Вајферт
(Српске новине, 13. 1. 1875)

Игњат и његова прва супруга Ана Вајферт имали су шесторо деце: Ану, Магдалену, Ђорђа, Хуга, Стефана и Паулу. Њихово најстарије дете, Ана, рођена је 1848. године, у Панчеву.¹⁰⁴ Иако је она била римокатоличке вероисповести, удала се, 1867. године, за Фердинанда Грамберга, који је био евангелистичке вероисповести. Имали су много деце. Умрла је на самом почетку 1924. године, у 76. години.

Године 1849. рођена је друга ћерка Игњата и Ане – Магдалена.¹⁰⁵ Умрла је убрзо након брата Хуга, исте 1885. године, у 36. години.¹⁰⁶

¹⁰³ *Читашуља*, Правда, 15. 1. 1911.

¹⁰⁴ ИАП, Матична књига крштених Римокатоличке цркве у Панчеву.

¹⁰⁵ ИАП, Матична књига крштених Римокатоличке цркве у Панчеву.

¹⁰⁶ ИАП, Матична књига умрлих Римокатоличке цркве у Панчеву.

Већ следеће године, 15. јула, родио се Ђорђе Вајферт, у Панчеву. У родном граду је похађао Главну и Нижу, односно Вишу реалну школу.¹⁰⁷ Школовање је наставио Пешти на Трговачкој академији, после чега ће студирати на пиварском одсеку Пољопривредне академије у Вајнстефану, код Минхена.¹⁰⁸ Након завршеног школовања, прелази у Кнежевину Србију. Дао је немерљив допринос развоју пиварства, рударства и економије у Србији. Био је гувернер Народне банке, оснивач и члан многобројних организација и друштава, колекционар, добитник великог броја одликовања, учесник у ратовима, масон. Био је и ктитор. У Панчеву је подигао Цркву Свете Ане и порталну грађевину капелског типа, на улазу у Римокатоличко гробље. Проглашен је за почасног грађанина Панчева. Много је допринео не само томе да се историја Панчева „створи” већ и да се запише и сачува за нас и за будуће генерације. Управо је он финансирао излажење Милекерове књиге *Историја града Панчева*. Никада се активно није бавио политиком и увек је одбијао понуђене министарске портфеље. Он је сматрао да они који су се истакли на привредном пољу не треба да се мешају у политику већ да сву пажњу посвете пољу у ком су се истакли.¹⁰⁹ Умро је 1937. године.¹¹⁰

Након Ђорђа, родио се и други син Игњата и Ане, Стефан. Али ће он већ 1852. године умрети.¹¹¹

107 Никола Конески, *Училишта и ученици 'Главне школе' у Панчеву од 1853. до 1871. године*, Гласник музеја Баната, 19, Панчево, 2017; Никола Конески, *Училишта и ученици Ниже/Више реалне школе у Панчеву од 1851. до 1872. године*, Гласник музеја Баната, 20, Панчево, 2018.

108 Саша Дамњановић и др, *нав. дело*, 36.

109 Миховил Томандл, *Ђорђе Вајферт: Ка 50-годишњици његовог рударског рада у Србији*, Панчевац, 15. 1. 1922.

110 Више о Ђорђу Вајферту: Саша Илић, Соња Јерковић, Владимир Булајић, *Ђорђе Вајферт – визионар и преталац: лична и пословна илустрирана биографија (1850–1937)*, Београд 2010; Саша Дамњановић и др, *нав. дело*; Ђорђе Станић, Бригита Вајферт – Станић, *Ђорђе Вајферт: довољаци, коњаник и добротвор*, Београд 2011; Никола Конески, *Црква Свете Ане: Задужбина Ђорђа Вајферта у Панчеву*, Зборник радова: Прилози историји града Панчева (ур. А. Ђорђевић, Д. Цуцић), Панчево 2017, 7–37.

111 ИАП, Матична књига умрлих Римокатоличке цркве у Панчеву. У литератури се може наћи податак да је Стефан умро 1857. године. Међутим, у тој години не проналазимо Игњатовог и Аниног сина, али проналазимо једно дете Игњатовог брата Карла, које је умрло 1857. године и чије је име било Стефан. Могуће да је због тога дошло до забуне.

Хуго Вајферт је рођен 1852. године у Панчеву, где је завршио Главну и Нижу реалну школу.¹¹² Вишу реалну школу је завршио у Будиму након чега ће учити о пиварству у „Краљевској, баварској, централној, пољопривредној школи” у Вајенстефану код Минхена. Потом ће усавршавати своја знања по још неким већим пиварама у Бечу да би, по повратку у Панчево, почео, заједно са оцем, да води послове око пиваре. Игњат ће му ускоро препустити и водећу улогу у управљању пиваром. Хуго ће ипак остати познатији по својој великој љубави према нумизматици. „Врсни наставници, који га поред редовних школских предмета, још приватно поучавају, поглавито у географији, историји и литератури, отворише му и утврдише вољу за нумизматиком (...) У својој болести која му последњих година често спречаваше учешће у правом раду своме, Хуго би се тешио и крепио нумизматиком. Дуга и тешка болест у срцу, пресече му живот у 33. години (1885).”¹¹³ Његова прерана смрт изазвала је велику жалост у породици Вајферт, али и не само међу члановима те породице.

Јавна благодарност

Дубоко тронут свестраним саучешћем, указатим ми приликом смрти и погребња мога брата Хуга; изјављујем овим путем најтоплију благодарност свима како у моје тако и у име целе породице и остале родбине.

447 1,1

Ђорђе Вајферт

Слика 8. Објава Ђорђа Вајферта о смрти брата Хуга („Српске новине”, 3. 3. 1885)

112 ИАП, Ф. 13, Oberrealschule, уписница број 86, 1863–1864.

113 Михаило Валтровић, *ЋХуго Вајферт*, Старинар: Српског археолошког друштва: Година II, Београд, 1885, 65–67.

Слика 9. Хуго Вајферт
(ИАП, Златна књига Пучке банке¹¹⁴)

Још једно дете Игњата и Ане рођено је 1854. године – ћерка Паула.

114 Ф. 69 Панчевачка пучка банка – Панчево: 1904–1945.

Валентин (Бегер) Кудрици и Игнац (Хајзер) Кудрици

Пивара у Панчеву, основана још 1722. године, доћи ће у посед месара Валентина Бегера, 1810. године.¹¹⁵ Наиме, Бегер се, као месарски калфа, доселио у Панчево из Беле Цркве, 1802. године. Исте године се и оженио удовицом Аном Хајзер.¹¹⁶ Анин покојни супруг, Карл Хајзер, био је месар и женидбом са њом, Бегер, дотадашњи месарски калфа, у Панчеву ће бити примљен као мајстор и преузеће Карлову улогу једног од главних месара у Панчеву.¹¹⁷ Ана је тада већ имала децу из првог брака: сина Игнаца и ћерку Магдалену (мајка Игњата Вајферта).¹¹⁸ Ана ће имати деце и из брака са Бегером. У матичним књигама крштених Римокатоличке цркве у Панчеву, проналазимо двоје њихове деце, Михајла (рођен 1803. године) и Катарину (рођена 1804. године). Бегер ће се успешно бавити својим занатом, али ће се поред њега бавити и другим пословима, као што је трговина стоком. Проналазимо више његових молби за увоз великог броја свиња и волова. На пример, 1817. године планирао је увоз из Србије чак 1.000 волова и 1.000 свиња.¹¹⁹ Бавио се и „шпекулацијом жита”. Имао је сопствену ергелу коња¹²⁰ и много земљишних поседа, делом у његовом власништву, делом узетим у закуп. Био је неколико година и власник пиваре у Панчеву, али ће њу убрзо продати пасторку Игнацу Хајзеру. Бегер је стекао одређено богатство које му је и омогућило да купи посед Кудриц и стекне племство.¹²¹ У литератури се наводи да је заједно са Бегером, Кудриц купио и његов пасторак Игнац. Касније, односно 1837. године, стекли су и племство, са одредбом

115 Више о Пивари, односно њеном историјату пре него што је дошла у власништво Бегера: М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*; Мирко Митровић, Јевреји у Банату (1716–1739), Панчево, 2005.

116 ИАП, Матична књига венчаних Римокатоличке цркве у Панчеву.

117 ИАП, Маг I 276, 1802.

118 За Игнаца нисмо нашли потпуну потврду да је био син Ане и Карла Хајзера. Али проналазимо податке да је он био брат Магдалене Хајзер и пасторак Валентина Бегера. Из тога се може закључити да је он био Анин син из првог брака. Могуће да је Ана имала још деце из првог брака.

119 ИАП, Маг I 658 (2162), 1817.

120 ИАП, Маг I 2215 (5804), 1843.

121 Кудриц је место које се, када су га Бегер и Хајзер преузели налазило у Провинцијалу. Данас се то место зове Гудурица и налази се у близини српско–румунске границе.

„de Kudritz”. Племство је добио и Бегеров син Михајло а на странама племићке дипломе може се наћи и име Бегерове супруге Ане.¹²² Богатство које је стекао Бегер није чувао само за себе и своју породицу. Проналазимо више извора који сведоче о његовој дарежљивости. Тако је, на пример, још 1826. године поклонио католичком самостану једну угојену свињу. Године 1843. поклонио је католичкој цркви један нови уметнички балдахин.¹²³ То нису били једини примери његове дарежљивости. Такође, завештао је панчевачким црквама одређени легат. Наиме, католичкој цркви је оставио 400 форинти (за два помена у години), док је двома православним црквама оставио 100 форинти (за помен о дану смрти). Оставио је и болници и Друштву за збрињавање сиротиње по 25 форинти.¹²⁴ Валентин (Бегер) Кудрици умро је фебруара 1857. године, у 88. години.¹²⁵ Сахрањен је у Панчеву, у гробницу породице Вајферт. Што се тиче поседа Кудриц, у литератури се наводи да је, пошто су пре Бегера већ били умрли његов син и пасторак,¹²⁶ посед прешао у власништво Валентина Ригера („потомак једне ћерке Валентина Кудрички–Бегера”) и Валентина Вајферта („потомак једне сестре пасторка Игнаца Хајзера”). Бегерова „једна ћерка”, како се наводи у литератури, односно мајка Валентина Ригера је заправо била Катарина, Бегерова ћерка рођена 1804. године, док је „једна сестра” Игнаца Хајзера била Магдалена Вајферт. Ригер је одмах после смрти деде преузео посед и покушао да своје право на посед прошири и на другу половину поседа, у чему није успео. Валентин Вајферт ће нешто касније (1862) дефинитивно приступити свом делу поседа. Међутим, оба дела поседа купио је 1885. године закупац из Оравице Робер Бер.¹²⁷

122 ИАП, Маг I 1657 (4440), 1838. Племићку доплону можете видети: <https://kudritz.org/photos-and-documents/documents> (приступљено 12. 8. 2019).

123 *Dnevnik pančevačkog samostana: ranije nazvanog po Milosrdnoj Devici Mariji a sada po Svetom Karlu Boromejskom osnovanog pod konventualnim minoritskim redom Svetog Franje Asiškog i pod zaštitom mađarskog pokrajinskog redovništva Svete Elizabete*, Pančevo, 2005, 186, 294.

124 ИАП, Маг II 1590, 1857; Маг II 1262, 1859; Маг II 1523, 1857; Маг II 1559, 1859.

125 ИАП, Матична књига умрлих Римокатоличке цркве у Панчеву.

126 Михајло је умро пре маја 1853. године, када је Кудрички нотаријат доставио панчевачком Магистрату његову и умрлицу његове супруге Ане, које су потом достављене Валентину Кудрицију. (ИАП, Маг II 2100, 1853).

127 Феликс Милекер, *Историја банајских насеља I*, Вршац, 2004, 55.

Вајфертова пивара – пивара Игњата Вајферта

О Игњатовом раду на пољу пиварства, али и о самом пиварству, могу се пронаћи многи важни подаци у књизи *Пивара у Панчеву: 1722–1972*. У њој су коришћени многи важни документи из фонда Магистрата, али не сви. Такође, аутори књиге ретко су наводили бројеве докумената које су користили, што представља проблем за даља истраживања. На крају, период од укидања Војне границе до краја друге деценије 20. века, није довољно приказан у њој. Ми ћемо у овом раду надоместити прва два недостатка поменуте књиге, односно искористићемо све важне документе које смо пронашли у Магистрату и пажљиво ћемо наводити бројеве докумената, како би олакшали сва наредна истраживања о истој или сличној теми.

Могу се пронаћи различити подаци о томе када је и како породица Вајферт дошла у посед Пиваре. Многи аутори наводе да је у посед Пиваре, најпре 1841. године, дошао Игњатов отац Георг, чија је супруга била пасторка дотадашњег власника и да је Игњат тек 1849. године преузео управу над њом.¹²⁸ Други наводе да је Игњат непосредно преузео Пивару од свог рођака, 1849. године.¹²⁹ Коршош и Трифу пишу да Игнац Хајзер, власник Пиваре, није имао потомке и да ју је зато продао сестрићу, Игњату Вајферту, 1847. године, али да он, због догађаја из 1848. и 1849. године, није могао одмах да испољи своје „способности”.¹³⁰ Ово је, вероватно, најтачнија верзија преузимања Пиваре од стране Вајферта. Нисмо пронашли ниједан документ који би нам сведочио да је Георг, барем и привремено, управљао Пиваром, али јесмо документе који сведоче да је Игнац Кудрици (Хајзер) био њен власник још и 1845. године.¹³¹ Међутим, проблем је што се он помиње као њен власник и 1850, 1851. и 1852. године.¹³² Такође, поставља се питање да ли је тада било могуће бити формално власник Пиваре без грађанског права. Наиме, Игњат је грађанско право добио тек 1852. године.

128 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 42; С. Дамњановић, *нав. дело*, 34.

129 B. Stanić–Vajfert, *Vajfertovi...*, 114.

130 M. Koršoš, O. Trifu, *нав. дело*, 35–37.

131 Mar I 2103 (10189), 1845; Mar I 2337 (10345), 1845.

132 ИАП, Mar II 2283, 1850; Mar II 2100, 1851; Mar II 2262, 1851; Mar II 1998, 1852; Mar II 2177, 1852.

Са друге стране, управо у молби за добијање грађанског права наводи да он већ шест година има Пивару. Исте те 1852. године он се учланио у пиварски еснаф у Пешти. Наиме, у Панчеву није било пиварског еснафа.¹³³

Након бурних догађаја 1848. и 1849. године Игњат ће постепено радити на унапређењу Пиваре, иако се суочавао са многобројним проблемима. Један од најтежих био је плаћање великих намета. Наиме, 1851. године, аустријски закон о трошарини на пиво и ракију почео је да важи и за територију Војне границе. Радило се о огромном намету који ће, са одређеним изменама и допунама, оптерећивати Пивару све до 1946. године.¹³⁴ Финансијски органи су константно вршили контролу и свако кување пива се морало пријавити, све залихе пива редовно су пописиване и слично. Игњат је настојао да своје обавезе редовно испуњава, али и да од великих намета буде ослобођен, или да му се они барем умање.¹³⁵

133 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 39. Маг II 1151, 1852; Маг II 1275, 1852; Маг II 1352, 1852.

134 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 38; Маг II 542, 1851; Маг II 756, 1851. На основу упутства о спровођењу Закона о трошарини, Игњат је поднео Финансијском комесаријату опис својих просторија и погонских уређаја пиваре (Маг II 821, 1851; Маг II 896, 1851). Опис можете видети: М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 38–39.

135 Документа која се односе на трошарину, односно порез на пиво, платне налоге, царинске рачуне, пореске позајмице, Игњатове молбе за извоз пива преко царинарнице уз наплату пореза, извештаје о извезеном пиву, о залихама и слично: ИАП, Маг II 896, 1851; Маг II 1634, 1851; Маг II 4383, 1852; Маг II 22, 1853; Маг II 1667, 1853; Маг II 2316, 1853; Маг II 157, 1854; Маг II 2325, 1856; Маг II 2714, 1856; Маг II 4376, 1856; Маг II 4396, 1856; Маг II 4477, 1857; Маг II 3775, 1857; Маг II 3952, 1859. У 1860. години следећа документа: 1066, 3039, 3733, 4707, 4910, 5560. У 1861. години: 289, 2747, 2956, 3094, 3333, 3693, 3724, 4104, 4302, 4718. У 1862. години: 162, 320, 471, 472, 1045, 2001, 2147, 2170. У 1863. години: 482, 637, 778, 2087, 2174, 3265, 3921, 3963, 4382. У 1864. години: 355, 753, 1025, 1167, 1180, 1749, 1822, 2075, 2726, 3474, 3475, 4211, 4567, 5164, 5228. У 1865. години: 468, 864, 875, 1125, 1141, 1543, 1963, 1990, 2283, 2384, 2395, 2495, 2578, 3053, 3069, 3424, 3579, 3657, 3695, 4171, 4180, 4267, 4678, 4721, 5094, 5260, 5607, 6029, 6042. У 1866. години: 180, 379, 414, 528, 799, 835, 948, 1307, 1358, 1402, 1663, 1741, 1803, 1994, 2176, 2258, 2763, 2835, 3234, 3453, 3769, 3862, 3928, 4273, 4420, 4647, 4853, 4915, 5048. У 1867. години: 248, 454, 763, 909, 1176, 1370, 1572, 1750, 2070, 2607, 2848, 3029, 3273, 3489, 3735, 4120, 4335, 4345, 4591, 4798, 4928. У 1868. години: 152, 284, 455, 705, 785, 974, 1050, 1172, 1459, 1594, 1850, 1925, 2177, 2372, 2890, 3533, 4270, 4712, 4779, 4922, 5251, 5253, 5739. У 1869. години: 36, 150, 559, 759, 979, 1147, 1409, 1691, 1779, 1822, 1945, 2164, 2726, 2790, 2952, 3504, 3830, 4310, 5026, 5411, 5457, 5751, 6835, 7022, 7146, 7147, 7381. У 1870. години: 11, 20, 362, 679, 692, 772, 1265, 1453, 1685, 1712, 2216, 2305, 2361, 2771, 2850, 2900, 3077, 3438, 3770, 3771,

Такође, Игњат се морао суочавати и са конкуренцијом на тржишту, на локалном, али и на страном, и то не само са конкуренцијом пива. Наиме, на вино се није плаћала трошарина, па му је и цена била много нижа од пива. Зато је вино било доступније купцима. Такође, Игњатов проблем, и наравно не само његов, биле су лоше међумесне саобраћајне везе. Зими је било готово немогуће испоручити пиво у околини Панчева. Игњат је имао проблема и кад је набавка сировина за пиво у питању. У Панчеву, где је трговина житарицама била веома развијена, стриктно су спровођени пијачни прописи. Откуп житарица био је одобрен само после девет часова, када је становништво већ подмирило своје потребе. Међутим, пошто је за производњу пива био потребан најквалитетнији јечам, Игњат је тражио одобрење да се он снабдева ипак рано ујутро.¹³⁶ Имао је проблема и са набавком довољних количина јечма у самом Панчеву, па га је морао набављати и из околних места а често и из удаљенијих подручја.

Игњат ће извршити адаптацију Пиваре, после чега је могао у свако доба године производити пиво доњег врења. Тиме је он постао први пивар јужно од Пеште који је то успео. Дакле, производио је пиво високог квалитета. Почео је и извозити пиво. То му је доносило нови капитал, који је додатно улагао у проширење и модернизацију своје пиваре. На пример, 1857. године, у њену адаптацију уложио је чак 50.000 форинти. Купио је нову опрему, која је одговарала свим савременим захтевима пиварства. То је опет довело до великог повећања капацитета и производње, и новог капитала. Због свега тога, његова пивара ће 1857. године добити статус „провинцијске фабрике”.¹³⁷ Али Игњат ту није стао и наставио је да унапређује своју пивару и квалитет пива. На Мајској пољопривредно–шумарској и индустријској изложби у Бечу 1866. године, Игњат је награђен за изложено пиво, али и шпиритус.¹³⁸

3942, 4117, 4371, 4699, 5036, 5246, 5747. У 1871. години: 47, 53, 54, 154, 444, 1167, 1590, 2126, 2713, 2770, 3775, 3875, 3962, 4516, 4961, 5452, 5498, 5535, 5804, 6015, 6084, 6085. У 1872. години: 57, 68, 127, 169, 562, 1206, 1317, 1781, 2112, 2914, 2918.

136 ИАП, Маг II 3460, 1856.

137 ИАП, Маг II 2281, 1857; Маг II 2896, 1857, Маг II 3053, 1857; Маг II 3353, 1857; Маг II 3907, 1857.

138 ИАП, Маг II 4826, 1866.

Поменули смо већ да је Игњат извозио своје пиво. На основу сачуваних докумената у фонду Магистрата може се закључити да је извоз пива најчешће ишао рекама, односно Дунавом и Савом и да је извоз највише био усмерен ка тржишту Влашке, Босне и Кнежевине Србије. Пиво се извозило преко царинарница (Панчево, Оршава, Митровица,¹³⁹ Рајево Село, Жупања, Шамац, Брод,¹⁴⁰ Стара Градишка, Костајница). Поред пива, извозио је и ракију. Можемо рећи да је Игњат потпуно искористио добар стратешки положај своје пиваре и Панчева, нарочито када је реч о тржишту јужно од Саве и Дунава. Међутим, његово пиво се слало и у оквирима граница Хабзбуршке монархије, иако није имао монополски положај. Наиме, пиваре су постојале и у Земуну, Бечкереку, Белој Цркви, Вршцу...

Поред конкуренције других пића и Видманове пиваре,¹⁴¹ изгледало је, крајем шесте деценије 19. века, као да ће Вајфертова пивара, у Панчеву, добити и конкуренцију још једне пиваре. Наиме, бравар Антон Грамберг је Магистрату поднео молбу, 1857. године, којом је тражио одобрење за отварање пиваре.¹⁴² Како је он навео у молби, идеју за њено отварање дали су му сами становници Панчева. Његов син Фердинанд изучио је пиварски занат, после чега је отишао на вандровање. Власници две постојеће пиваре, Вајферт и Катарина Видман, противили су се отварању треће пиваре. Вајферт је сматрао да може удовољити свим захтевима потрошача и да она није потребна. Катарина Видман се налазила у другачијој ситуацији од Вајферта. После смрти мужа (1854) била је приморана да производњу поверава страним лицима, међу којима је тешко

139 Данас Сремска Митровица.

140 Данас Славонски Брод.

141 У Панчеву је 1838. године основана пивара Јозефа Гајгера. Њу је касније купио Винценц Видман, који се у Панчево доселио из Беле Цркве. Међутим, он је убрзо умро па се о пивари бринула његова супруга Катарина. Потом, пошто је изучио пиварски занат, управу над пиваром преузима њихов син Михајло. Та „Видманова пивара“ постојала је све до 1900. године, када је престала са радом. М. Коршош, О. Трифу, *нав. дело*, 47–48; Никола Конески, *Ученици из Беле Цркве који су се школовали у Панчеву у периоду од 1853. до 1873. године*, Бела Црква и Банат: Зборник текстова поводом 300 година од оснивања Беле Цркве као савременог града, Бела Црква, 2018, 42.

142 ИАП, Маг II 330, 1857; Маг II 1778, 1857; Маг II 3916, 1857; Маг II 4321, 1857; Маг II 1342, 1858; Маг II 3146, 1858; Маг II 678, 1859; Маг II 1183, 1859; Маг II 1408, 1859; Маг II 1727, 1859; 2903, 1859; Маг II 3587, 1859.

проналазила добре стручњаке. Њен син (Михајло) је изучио пиварски занат, али се још увек налазио на вандровању. Услед тога њена пивара није континуирано радила, а није ни квалитетом пива могла да конкурише Вајфертовом пиву. Још једна пивара би сасвим упропастила њену пивару а њен малолетни син би „пао на просјачки штап”. Међутим, Грамберг је добио дозволу за отварање пиваре.

У литератури се наводи да се Вајферт побринуо да до отварања треће пиваре ипак не дође: удајом ћерке Ане за Антоновог сина Фердинанда. У литератури се наводи да је такав начин елиминисања конкуренције био својствен духу тог времена и друштвеној класи којој су припадали Вајферт и Грамберг. Вајфертова пивара није била угрожена конкуренцијом а још је Игњат у свом зету добио доброг и вредног стручњака. Грамбергова пивара, иако већ опремљена и то веома савремено, никада није стављена у погон, већ су целокупни уређаји продати на лицитацији, а затим су набављени нови за фабрику штирка.¹⁴³ Наиме, постоји могућност да је Игњат заиста утицао да Грамбергова пивара не почне са радом, али не удајом ћерке. Наиме, до удаје Ане и Фердинанда дошло је тек 1867. године¹⁴⁴, а последњи документ који проналазимо и који говори о отварању Грамбергове пиваре потиче још из 1860. године.¹⁴⁵ Такође, изгледа да је фабрика штирка отворена и пре Грамбергове женидбе са Аном. Наиме, Фердинанд Грамберг је још 1865. године тражио дозволу за производњу штирка, што му је Магистрат одобрио.¹⁴⁶ Зашто је онда дошло до брака баш Вајфертове ћерке и Грамберговог сина? Будући да је Фердинанд завршио пиварски занат, било је потпуно уобичајено у то време да се ожени ћерком једног пиварског мајстора.

Панчевачку пивару требало је да наследи млађи Игњатов син Хуго и њега ће отац 1876. године званично прогласити пиварским пословођом. Игњат се није потпуно повукао из пиварства, али се више посветио трговини житарицама. Међутим, Хуго је 1885. године умро и Игњат ће поново преузети управу над пиваром. Још један од бројних проблема са којима се сусретао у производњи пива, представља често плављење подрума пиваре. Додуше, ток

143 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 46–49.

144 ИАП, Маг II 894, 1867.

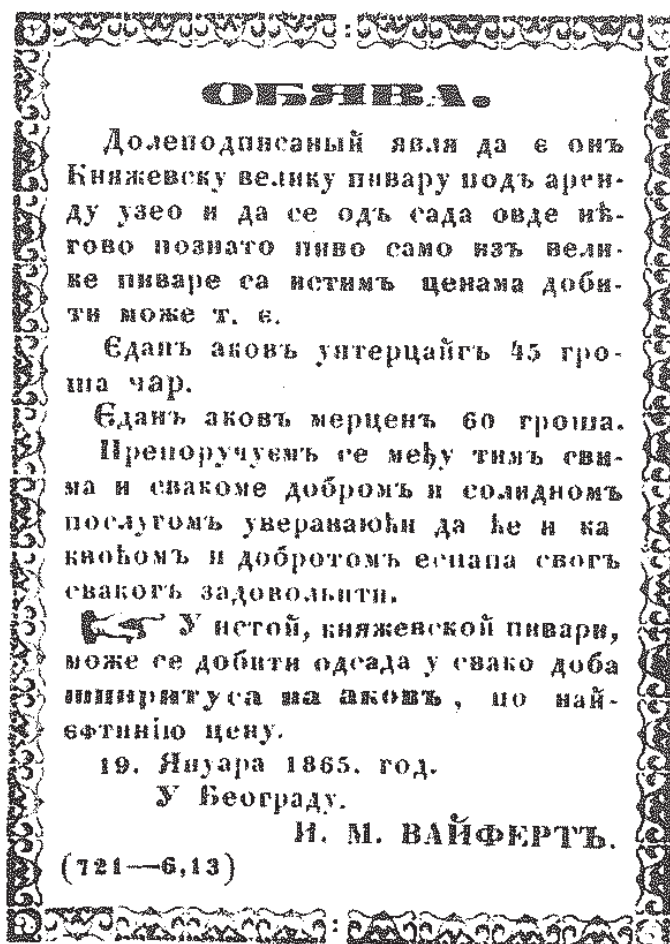
145 ИАП, Маг II 4165, 1860.

146 ИАП, Маг II 4487, 1865.

Тамиша је регулацијом мало померен, али је Игњат и даље имао проблема са водом у подрумима, нарочито у време обимних киша. Да би решио овај проблем, како се наводи у литератури, купио је плац, у Новосељанској улици број 2, где није имао проблема ни са подземним водама ни са кишницом.¹⁴⁷ Ту је изградио нове лежне подруме а ископана су и дубока складишта леда која су сваке зиме пуњена ледом из Тамиша. Лед је имао врло значајну улогу у производњи пива. Његов значај можда најбоље илуструје прича Живојина Нешића, коју је додуше записао са велике временске дистанце, тек после смрти Ђорђа Вајферта (1937). Наиме, у време када се прављење вештачког леда није могло ни наслутити, људи су се молили Богу да се воде река залече како би дошли до потребне количине леда за целу годину. Међутим, „пре једно 7–8 деценија” догодило се да леда дуго није било. Игњат који се „саживео у тадашњој нашој средини”, у таквим условима, заветовао се да ће славити дан када се реке залече. Изненада, уочи Светог Саве, дошло је до јаког ветра са севера („мађарац”) и баш на Светог Саву Дунав се заледио. Леденице су биле напуњене а Игњат је завет одржао и за славу пиваре у Београду узео је Светог Саву. Он је тај свој завет пренео и сину Ђорђу, који га је са „истинским поштовањем одржавао”. Тако да можемо рећи да је Вајфертова пивара у Београду добила своју славу управо због леда, мада је многим било чудно да једно предузеће, на чијем се челу налазио човек који је био вероисповести која не познаје обичаје славе, слави славу.¹⁴⁸

147 Постоји могућност да је Игњат 1891. године купио одређени део земље у делу града где се налазила улица која ће тек касније понети и званично име Новосељански пут. Наиме, 1891. године није било улице чији је званичан назив био Новосељански пут. Међутим, Игњат је у том делу Панчева имао свој посед и много раније. Најпре је на том поседу имао виноград и воћњак. Међутим, 1869. године, тражио је да Магистрат упуту Грађевинску комисију на његов плац број 1611, поред гостионице „Код велике славине”, где жели подићи житни магацин. Томе се упорно противила Маргарета Гросјан, чија се кућа налазила у близини. Али њене жалбе нису спречиле Игњата да изгради свој житни магацин, 1870. године. Следеће године у кући број 1611, почео је користити нови подрум за врење, који је претходно изградио. ИАП, Маг II 980, 1869; Маг II 3366, 1869; Маг II 2462, 1869; Маг II 2948, 1869; Маг II 3912, 1869; Маг II 6729, 1869; Маг II 6971, 1869; Маг II 798, 1870; Маг II 1994, 1870; Маг II 121, 1871; Маг II 167, 1872; Маг II 1950, 1872.

148 *Živ. Nešić, Đorđe Weifert – čovek, starešina i gospodar*, Šestar: Glasilo Velike Lože „Jugoslavija”, 4–6, Zagreb, 1937, 93–94.

Слика 10. Игњатов оглас у *Србским новинама*, 13. 3. 1865.

Старијем сину Ђорђу Игњат је наменио пивару у Београду. Наиме, будући да му је посао ишао добро, одлучио је да га прошири и на суседну Кнежевину Србију. Узео је 1865. Године у закуп „Кнежеву пивару” и убрзо о томе обавестио становништво огласом у „Србским новинама” (слика 10).¹⁴⁹ Међутим, Игњат ту није стао. Купио је један плац на Топчидерском брду где ће, 1871. године, започети изградњу нове, модерније фабрике пива. Након завршетка школовања и усавршавања, Ђорђе ће прећи у Србију и преузети очеву пивару.¹⁵⁰ Ова пивара бележиће само успехе у наредним годинама и деценијама. Пивара у Панчеву је сада изгуби-

149 Саша Илић, Соња Јерковић, Владимир Булајић, *Вајферт у Србији (1873–1937)*, Срби и Немци у 20. веку. У сенци званичне политике, књ. 3. (пр. Габријела Шуберт), Народна библиотека Србије, Београд, 2016, 46.

150 С. Дамњановић, *нав. дело*, 46–47.

ла једно од својих најважнијих и најближих тржишта, али то ипак није зауставило њено напредовање. Напротив, њена производња је и даље расла.¹⁵¹

Какво је било стање у Вајфертовој пивари пред последњу деценију 19. века укратко нам описује доктор Љубомир Ненадовић. „Стара пивара, то је велика, пространа, згодно положена, врло лепо удешена грађевина, која одговара свима стручним и техничким потребама, тако да се слободно с првим пиварама домовине може испоредити”. Пише и да је Игњат знатно повећао производњу пива „старе пиваре” од тренутка када преузео управу над њом, као и да у пивари ради до 70 радника. Ненадовић потом наводи, „кад већ свет неће да се окане алкохолних пића”, да је у интересу грађанства да пиво потисне „отровну” ракију, односно ракију врло лошег квалитета, која се тада могла купити у Панчеву.¹⁵² Могуће и да су савети доктора утицали на одређени број људи да купују пиво и да је он, на тај начин, додатно утицао на повећање продаје Вајфертовог пива. Поред пива, Игњат је производио и ракију и шпиритус.¹⁵³ Трудио се да максимално искористи материјале са којима је радио. Тако је на пример 1859. године обавестио Магистрат да ће од отпадака који остају после производње пива, пећи ракију.¹⁵⁴ Међутим, 1869. године Игњат је известио Магистрат да је проширио пиварски погон и укинуо погон за печење шпиритуса.¹⁵⁵

151 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 44.

152 Љубомир Ненадовић, *О здравственим приликама у Панчеву (Прилој монографији града Панчева)*, Панчево 1891, 84–85.

153 У неким документима које смо навели у фусноти 108, уз пиво, помињу се и ракија, односно шпиритус. Документа која се на то односе а нисмо их навели у поменутој фусноти: Маг II 4112, 1860; Маг II 4520, 1860; Маг II 4563, 1860; Маг II 5201, 1860; Маг II 5574, 1860; Маг II 591, 1861; Маг II 802, 1861; Маг II 1244, 1862; Маг II 779, 1863; Маг II 4063, 1864; Маг II 4621, 1864; Маг II 4756, 1864; Маг II 4792, 1864; Маг II 4961, 1864; Маг II 574, 1865; Маг II 645, 1865; Маг II 688, 1865; Маг II 1123, 1865; Маг II 1507, 1865; Маг II 1599, 1865; Маг II 5920, 1865; Маг II 50, 1866; Маг II 529, 1866; Маг II 836, 1866; Маг II 1213, 1866; Маг II 1742, 1866; Маг II 3179, 1867; Маг II 1851, 1868; Маг II 3794, 1868; Маг II 1821, 1869; Маг II 5751, 1869.

154 ИАП, Маг II 4298, 1859.

155 ИАП, Маг II 5752, 1869.

„Вајфертово купатило”, башта и гостионица у Пивари

Читав комплекс Пиваре знатно се увећао за време Игњатовог управљања њоме.¹⁵⁶ Проналазимо више докумената који сведоче да је он производио цигле и могуће је да је те цигле користио управо за проширење комплекса Пиваре.¹⁵⁷ У једној његовој новоподигнутој згради, у оквиру комплекса Пиваре, адаптираће јавно парно купатило, 1855. године. Магистрат је то подржао, будући да је купатило требало да служи јавним интересима.¹⁵⁸ Наредних година наставио је рад на унапређењу купатила.¹⁵⁹ Купатило се налазило у згради поред баште, а улаз је био са тамишке стране. Имало је једну сауну (парну комору) коју су користили, наизменично, мушкарци и жене. Коришћена је филтрирана тамишка вода али и бунарска, која се загревала у парном котлу.¹⁶⁰ У свом купатилу, Игњат је имао и болничара, Франца Рикардинија.¹⁶¹ У Панчеву је пре „Вајфертовог купатила” већ постојало купатило, на Комарчевом острву, али је оно имало одређених негативних страна. Једна од њих је и што су они који су се желели купати у њему, најпре требали прећи Тамиш. Постоји могућност да је то утицало на Игњатову одлуку да отвори купатило. Такође, један од разлога који је утицао на његову одлуку преноси нам Лука Илић. Он пише да је Игњат „нашао лека бољки, коју је почео да осећа, на тај начин што је на обали Тамиша с ове стране, са знатним издацима дао да се подигне парно купатило”.¹⁶²

156 Документа из фонда Магистрата која се односе на Игњатове грађевинске радове, копање подрума, набавку материјала за грађевинске радове и слично: ИАП, Мар II 3093, 1853; Мар II 4316, 1854; Мар II 4923, 1854; Мар II 4452, 1855; Мар II 1009, 1857; Мар II 4451, 1858; Мар II 4803, 1858; Мар II 127, 1859; Мар II 2006, 1862; Мар II 2430, 1864; Мар II 1730, 1869; Мар II 6263, 1869; Мар II 3624, 1872.

157 ИАП, Мар II 1546, 1853; Мар II 1950, 1853; Мар II 1772, 1854; Мар II 2005, 1854; Мар II 2297, 1854; Мар II 610, 1855; Мар II 425, 1857; Мар II 2036, 1857; Мар II 2037, 1857; Мар II 3605, 1857; Мар II 815, 1863; Мар II 6573, 1869.

158 ИАП, Мар II 2187, 1855.

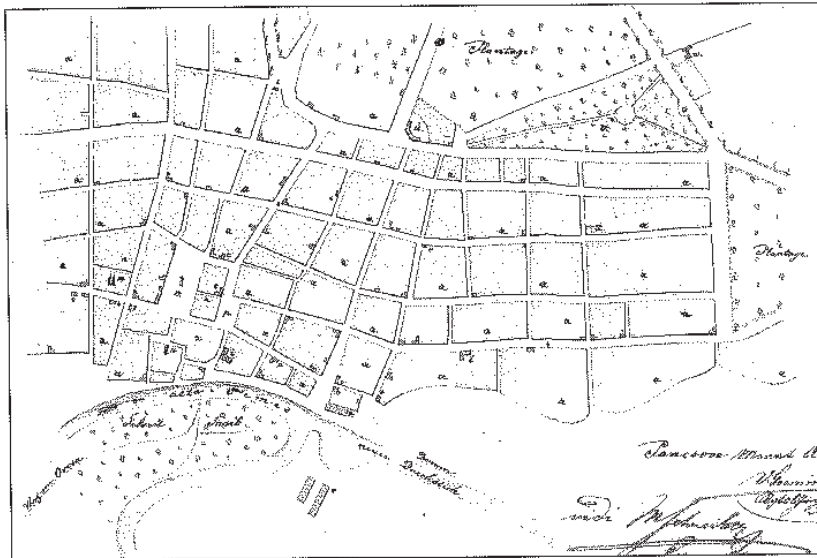
159 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 44. ИАП, Мар II 3683, 1855; Мар II 3303, 1855; Мар II 3324, 1859.

160 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 41.

161 ИАП, Мар II 956, 1864.

162 Лука Илић, *Историјска скица царско-краљевској војној комунистима Панчова*, Панчево, 1995, 45.

Нисмо утврдили до када је Игњат држао купатило. Године 1870. је свакако још увек постојало. Тада је у „Панчевцу” изашао један оглас, који је потписао доктор Пеичић, под називом „Лековите купке код г. Вајферта”.¹⁶³ Поред купатила, у оквиру комплекса Пиваре, постојала је и башта, и то пре 1857. године, будући да је приликом једне комисијске процене његове имовине и она пописана. У врту Вајфертове пиваре свираће се музика.¹⁶⁴ Такође, Игњат ће држати и гостионицу, попут свог оца. У попису свих гостионица у Панчеву у 1869. години нижу се имена њихових власника према кућним бројевима. Најпре уписана гостионица Георга Вајферта (кућни број 86) а потом и гостионица Игњата Вајферта (кућни број 955).¹⁶⁵

Слика 11. План Панчева са означеним кафанама
(ИАП, Маг II 4880, 1869)

Положај његове пиваре у центру Панчева доносио је Игњату одређене предности, али и проблеме. На пример, испред његове пиваре, у одређеном периоду, постојала је једна пијаца на којој се продавало воће и бостан. Међутим, из хигијенских разлога, изгледа да је касније била премештена на обалу Тамиша.¹⁶⁶ Такође,

163 Др Пеичић, *Огласи: Лековите купке код г. Вајферта*, Панчевац, 25. 6. 1870.

164 Кристијан Шинковић, *Објава*, Панчевац, 31. 5. 1873.

165 ИАП, Маг II 1442, 1869.

166 ИАП, Маг II 3536, 1855; Маг II 4344, 1855.

задржавала су се кола испред његове куће и ометала саобраћај и приступ његовој пивари. Зато је Игњат тражио да се то спречи и Магистрат је потом наредио власницима кола да се задржавају на малом тргу у близини горње дрваре.¹⁶⁷ Такође, и поред забране, истоваривало се ђубре из Региментског затвора испред Вајфертове пиваре и гостионице.¹⁶⁸

Игњатов однос према радницима

Игњат је био врло пажљив према својим радницима, а касније ће по томе бити познат и његов син Ђорђе.¹⁶⁹ Тако је он још 1854. године послао један предлог Магистрату да годишње уплаћује одређену суму новца болничкој благајни, да би се његови радници могли лечити у Градској болници. Наводи том приликом и да шест месеци има дванаест, а других шест месеци шест радника.¹⁷⁰ Магистрат је Игњату изнео одређене услове за прихватање његовог предлога,¹⁷¹ које је он очигледно прихватио. Наиме, исте године лекар Тир обавештава Магистрат да пиварски калфа Јозеф Бајер и пиварски шегрт Карло Аленбах нису платили болничке трошкове. На основу тог обавештења Магистрат је наложио полицији „да поступи”. Међутим, полиција је послала допис да се слуге и калфе Игњата Вајферта могу бесплатно лечити, пошто Игњат уплаћује 20 форинти годишње болничкој благајни.¹⁷²

167 ИАП, Маг II 2340, 1865.

168 ИАП, Маг II 49, 1868.

169 Документа која се односе на Вајфертове раднике: Михајло Будо (Маг II 971, 1852), Јован Николић, келнер у Пивари (Маг II 4292, 1854), Томас Микулашек (Маг II 2691, 1856), Јанош Фајгл (Маг II 2879, 1869), Кристијан Шинковић, гостионичар у Пивари (Маг II 1631, 1869), Игнац Шефер, келнер у Пивари (Маг II 3983, 1869), Јохан Патруф, запослен код Игњата као цигларски мајстор (Маг II 3225, 1869), Јохан Волфрам, ради у Пивари (Маг II 3213, 1870)...

170 ИАП, Маг II 6336, 1854. У једном попису слуга, који су били запослени у Панчеву у периоду од 20. октобра 1862. до 1866. године, проналазимо укупно 11 чији је послодавац био Игњат Вајферт. Његов брат Карл, имао је двојицу слуга а њихов отац Георг, једног. ИАП, Маг II 5778, 1868.

171 ИАП, Маг II 125, 1855.

172 ИАП, Маг II 492, 1855.

Игњат Вајферт и сточарство

Не знамо када је Игњат почео да се бави узгојем стоке. Најранији документ који проналазимо а који нам сведочи о томе потиче из 1861. године, када је касапин Венцел Врана известио Магистрат да је откупио волове од њега.¹⁷³ У једном документу из 1865. године помињу се његове штале.¹⁷⁴ Међутим, тек за наредну годину проналазимо више докумената који сведоче о Игњатовом раду на пољу сточарства. Наиме, Магистрат је забранио Игњату да држи свиње у Спиртином обору, али се он жалио на ту одлуку. Како она није усвојена, тражио је да му се рок за премештање свиња продужи.¹⁷⁵ Исте године, Генерална команда је одбила тужбу Константина Радотића, а потврдила одлуку Магистрата, којом се Адолфу Графу дозвољава гајење свиња а Игњату Вајферту гајење волова на крају Старчевачког пута.¹⁷⁶ Више грађана који су живели на Старчевачком путу, послало је 1868. године жалбу Магистрату против Игњата, који у њиховом суседству, у својој кући („која је одпре као царска свилара била“) тови много свиња (300) и много марве, због чега се шири несносан и опасан смрад. Тражили су да се одмах уклони тај смрад који, како су написали, „животу човечијем напрасну болест пак и смрт лако нанети може“. У супротном су упозорили Магистрат да ће бити „принуђени своју жалбу као и тужбу вишој власти изјавити“.¹⁷⁷ Игњат ће потом обавестити Магистрат да је учинио све да се смрад из канала и штала одстрани, али и да је установио да његови суседи, крај канала из његових штала, бацају угинуле животиње, које изазивају несносан смрад.¹⁷⁸

173 ИАП, Мар II 971, 1861.

174 ИАП, Мар II 1465, 1865.

175 ИАП, Мар II 1733, 1866; Мар II 1867, 1866; Мар II 2131, 1866; Мар II 2206, 1866.

176 ИАП, Мар II 3043, 1866.

177 ИАП, Мар II 1801, 1868.

178 ИАП, Мар II 2176, 1868.

Игњат Вајферт и Стрелачко друштво

Игњат је био активан и у Стрелачком друштву. Милекер нам преноси податке да је он био 1851. године предстојник (председник) Стрелачког друштва у Панчеву и да је од 1852. до 1855. године био најбољи стрелац.¹⁷⁹ Стрелачко друштво основано је још 1813. године, у време Наполеонових похода. Стрелаштво је тада, али и касније, посматрано не само као витешки спорт већ и као средство за јачање одбрамбене снаге земље.¹⁸⁰ Убрзо по оснивању, Друштву је обезбеђено и стрелиште. Међутим, 1829. године, земљиште и зграда Друштва продате су зидарском мајстору Фридриху Кверфелду. Он ће наплаћивати употребу стрелишта и тек 1873. године Друштво ће од његових наследника купити земљиште и зграду у трајно власништво.¹⁸¹ Година 1852. се не може изоставити у историјату Стрелачког друштва. Тада је цар Фрања Јосиф посетио Панчево и, између осталог, панчевачко стрелиште.¹⁸² На стрелишту су га дочекали представници Стрелачке дружине, на челу са Фридрихом Кверфелдом и Игњатом Вајфертом. Цар је том приликом испалио два зрна из неке пушке, али су изгледа погоци били лоши. Тада је иступио Игњат и цару понудио пушку свог брата Георга, из које ће цар гађати још пет пута.¹⁸³ При царевом одласку, Игњат је одржао краћи говор: „Ваше царско Величанство! Радосни и захвални, желимо да без разлике у вери, језику или народности, поновимо да ћемо увек верно и храбро вршити своје дужности према Вашем царском Величанству! Живела наша владарска кућа!“¹⁸⁴ Од

179 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 27.

180 Оригинална акта о оснивању, као и остала званична акта, сачувана су у „Златној књизи“ и књизи протокола (записника), које се чувају у Историјском архиву у Панчеву (Ф. 6 Стрелачка дружина – Панчево: 1813–1963).

181 Ladislav Feldeši, *Streljačka družina Pančevo: 1813–1988*, Pančevo, 1988, 9–11, 18.

182 Припреме за царев дочек свакако су почеле месецима пре саме посете. Вероватно је молба Антона Шајбера и Игњата Вајферта, упућена Магистрату фебруара 1852. године, у вези са тим припремама. Наиме, они су тражили дозволу да могу донети своје ватрено оружје, поручено у Прагу, за потребе Стрелачког друштва, што им је Магистрат одобрио. ИАП, Маг II 382, 1852.

183 Пушка и мета које је цар користио том приликом данас се налазе у сталној поставци у Народном музеју Панчево.

184 Дамир Прашникар, *Царска посета 1852: Прилози за историју ефемерног спектакла у Панчеву*, Гласник музеја Баната, 19, Панчево, 2017, 138–149.

тада па све до 1852. године, 18. августа (царев рођендан) у Панчеву се одржавало гађање у краљевску мету.¹⁸⁵ Стрељачко друштво је имало важну улогу и у припреми свечаности поводом царевог венчања, 1854. године.¹⁸⁶ Године 1863. обележена је педесетогодишњица Друштва. У приређивачком одбору били су: Игњат Вајферт, Фердинанд Грамберг, Векослав Голуб, Михајло Краловски и Антон Шајбер. Исте године освештана је и застава Друштва.¹⁸⁷ Освештао ју је војни свештеник Лука Илић а застави је кумовала Терезија Вајферт, супруга Карла Вајферта. Чланови породице Вајферт ће и у наредним деценијама играти важну улогу у Стрељачком друштву. Тако је и главна скупштина Друштва (1871. године) одржана управо у Вајфертовој пивари.¹⁸⁸ Врло је извесно да то није била једина скупштина Друштва организована у њој.

Игњат се бавио и ловом. Проналазимо његове молбе Магистрату за издавање ловачке дозволе.¹⁸⁹ Наравно, он није био једини Панчевац који се бавио ловом. И његов брат Карл се бавио ловом. Такође, проналазимо молбе за ловачке дозволе и чувеног Даворина Јенка, Матије Бахмана, Димитрија племенитог Спирте, Алојза Голуба, В. Х. Графа, Адолфа Графа и његовог сина Константина, штампара Антона Зибенхара и других.¹⁹⁰ Лов у прошлости – тема којој још увек није посвећена довољна пажња у историографији. Зато не можемо у овом раду изнети много детаља о томе како је изгледао лов у 19. веку у околини Панчева. Знамо да се и тада ловила перната дивљач.¹⁹¹ Ловили су се и вукови, којих данас нема у околини Панчева. Тако је Магистрат, 1838. године, предложио Немачко–банатској регименти да приреди лов, пошто су се појавила два вука у близини контумаца.¹⁹² У близини Вајфертовог обора, 1852. Године, виђена су два млада вука.¹⁹³ Лов није био дозвољен

185 Ladislav Feldeši, *nav. delo*, 14.

186 ИАП, Мар II 1764, 1854.

187 ИАП, Мар II 2402, 1863; Мар II 2648, 1863.

188 Одбор стрељачког друштва, *На знање!*, Панчевац, 20. 4. 1871.

189 ИАП, Мар II 2084, 1862; Мар II 2596, 1863; Мар II 2886, 1864.

190 ИАП, Мар II 2885, 1864; Мар II 2610, 1863; Мар II 3132, 1864; Мар II 3791, 1865; Мар II 2968, 1864; Мар II 3171, 1864; Мар II 3165, 1864; Мар II 2622, 1863.

191 ИАП, Мар II 3465, 1860.

192 ИАП, Мар I 118 (3267), 1838.

193 ИАП, Мар II 3309, 1852.

свима а била је потребна и ловачка дозвола. И тада су постојале ловокрадице, али су власти настојале да што више контролишу лов.¹⁹⁴ Документа у Магистрату сведоче да се ловило у Војловичкој шуми¹⁹⁵ али је извесно да то није било једино ловиште у близини Панчева. Наравно, у Панчеву је био развијен и риболов. Тада је постојао и лов на пијавице, које су коришћене у медицинске сврхе.¹⁹⁶

Игњат Вајферт и Добровољно ватрогасно друштво

Панчево се у прошлости, нарочито пре 20. века, суочавало са бројним пожарима, који су понекад уништавали и читаве делове града. У периоду до 1871. године у Панчеву је регистровано чак 411 пожара, али их је сигурно било и више од тог броја. Колико су пожари представљали проблем становницима Панчева можда најбоље илуструје потреба грађана за подизањем споменика заштитнику ватрогасаца. Наиме, споменик Светом Флоријану подигнут је већ 1813. године.¹⁹⁷

Због честих пожара постојала је потреба да се што боље организује њихово гашење. Пре оснивања Добровољног ватрогасног друштва, ватрогасна служба у граду била је организована тако да су сви становници морали учествовати у гашењу пожара. Како би се становништво подстакло на акцију у случају пожара запређено је и казнама за изостанак и немарност, али су обећане и награде за залагање. Било је и одређених превентивних предлога како не би дошло до пожара, али ефикасније гашење пожара постаје тек по оснивању Добровољног ватрогасног друштва. Чланови породице Вајферт били су врло активни на пољу ватрогаства. У Панчеву је 1871. године основано Добровољно ватрогасно друштво. У њему ће бити

194 ИАП, Маг I 263 (3375), 1838.

195 ИАП, Маг I 52 (43), 1841; Маг II 4795, 1853.

196 ИАП, Маг I 570 (6581), 1844.

197 Више о споменику Светом Флоријану: Дамир Прашникар, *О историјашу скулптуре Светиој Флоријана у Панчеву*, Гласник музеја Баната, 18, Панчево, 2016, 46–57.

више заступљени Панчевци немачке националности од Панчеваца других националности. То се може закључити већ и по саставу Привременог одбора, који је требало да припреми оснивање овог друштва. За чланове тог одбора, поред А. Шајбера старијег, М. Раде млађег, А. Фолтмана, проф. Клеклера, проф. Грасла, Л. Графа, С. Графа, Ф. Грамберга, изабрани су и браћа Карл и Игњат Вајферт.¹⁹⁸ После припрема, одржана је седница на којој је за првог председника Друштва изабран Карл Вајферт.¹⁹⁹ Поред њега, међу оснивачима Друштва нашли су се његова браћа – Игњат и Георг. Дакле, чак три члана породице Вајферт можемо сврстати међу људе најзаслужније за оснивање Добровољног ватрогасног друштва у Панчеву. О њиховим активностима у Друштву нажалост немамо много информација. Сахрани Игњата Вајферта, између осталих, присуствовали су и сви чланови Друштва, са својом заставом обавијеном црним флором. Исте године обележен је јубилеј: 50 година постојања Друштва. Свечаност је одржана под покровитељством Игњатовог сина Ђорђа, који ће и касније, после Првог светског рата, бити важна личност у историјату Ватрогасног друштва, као што је био и његов отац.²⁰⁰

Игњат Вајферт и Пучка банка

Панчевачка Пучка банка основана је 1869. године.²⁰¹ Њен први председник и директор био је Вилхелм Херман Граф а међу њеним оснивачима био је и Игњат Вајферт. Он је најпре био, како се тада називало, „заменик–директор” (1869. године), потом потпредседник дирекције од 1871. до 1875. године, и члан надзорног одбора од 1876. до 1889. године.²⁰²

Игњат Вајферт није заборављен ни у новој држави – Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Наиме, 1922. године одржана је

198 *Домаће вести: Ватрогасно друштво*, Панчевац, 16. 5. 1871.

199 *Домаће и народне вести: Ватрогасно друштво*, Панчевац, 22. 7. 1871.

200 Роса Свирчевећ, *Добровољно ватрогасно друштво: 130 година: 1871–2001*, Панчево, 2001, 9–46.

201 Више о Пучкој банци: *Osnovna privredna banka Pančevo (1869–1989)*, Pančevo, 1989.

202 *Извештај управе Панчевачке пучке банке: о пословној години 1928: и крајњак прејед њене 60–годишње делатности, одређен за реферат на редовној главној скупуштини, која ће се одржати 17. марта 1929. године*, Панчево, 1929.

53. редовна главна скупштина панчевачке Пучке банке. Седници је присуствовао и Ђорђе Вајферт и том приликом је свечано откривена слика његовог оца, једног од оснивача Пучке банке. Том приликом, председник Јован Павле Граф одржао је говор у коме је, између осталог, рекао да Игњат није био само оснивач Пучке банке, него и „један од најодличнијих људи нашег града”. Граф је у свом говору рекао и да је „много хиљада оних којима је његова добротворна рука пружила помоћ” и да је волео науку и уметност, за које је „жртвовао многа материјална средства”. Споменуо је Игњатове нумизматичке и историјске збирке и да су оне веома познате у научном свету, као и то да је он имао част да више пута слуша Игњатове описе Моцартових светковина, које су одржаване у Салцбургу и којима је он сваке године присуствовао, и дивио се „одушевљењу старога господина”. Ту Граф није стао са својим говором. Наставио је: „Постављањем ове слике у нашој дворани, не само да одајемо почаст оснивачу нашег завода и знаменитом грађанину и сину нашег града већ и себи самима тиме, да би се осећаји захвалности свагда обновили и да тежња добије новог полета, да би примеру оних људи могли следити, који су у бригама и раду дневног живота имали времена да се старају за невоље својих ближњих и која су сва добра гајила која човечији живот чине драгоценим”.²⁰³

Политичка активност Игњата Вајферта

Игњат је, попут свог оца, био ангажован на функцијама локалне градске управе. Први документ који проналазимо и који сведочи о томе потиче из 1856. године. У њему он моли Магистрат да буде ослобођен дужности изборника, пошто је заузет пословима. Магистрат му то није одобрио.²⁰⁴ Дакле, он је пре те године свакако морао бити најпре изабран за изборника. Три године касније, тражио је да буде ослобођен дужности одборника, за којег је претходно требало да буде изабран, након функције изборни-

203 *Свечаност приликом Главне скупштине Панчевачке Пучке Банке*, Панчевац, 2. 4. 1922.

204 ИАП, Маг II 2898, 1856.

ка.²⁰⁵ Године 1863. тражио је да га Магистрат ослободи дужности општинског саветника.²⁰⁶ Ово сигурно нису једине функције које је Игњат обављао. Додаћемо и да Игњат у томе није био изузетак. Готово сваки виђенији Панчевац је, барем у једном периоду, обављао неку од поменутих функција.

Године 1869. водила се дебата у панчевачкој Општини о вестима да ће се градити железница од Кикинде до Београда. Тада је још увек било неизвесно којим ће местима железница пролазити до Београда, односно, да ли ће она можда заобићи Панчево. Поводом тог питања, између осталог, одлучено је и да се пошаље депутација српској влади у Београду. За делегате су одређени Кранчевић, Милошев и Вајферт. Иако се у „Панчевцу” не наводи о ком Вајферту се ради, извесно је да је у питању Игњат.²⁰⁷ Да се ради о њему упућује и чињеница што је он касније био изабран за члана одбора који ће пратити железничко питање, односно преговоре око изградње железнице, толико важне за Панчево али и за самог Игњата и његове послове.²⁰⁸

Маја 1872. године изабран је први градоначелник слободне краљевске вароши Панчева – Никола Павловић. „Начелних партија” у Панчеву тада није било него су становници подељени по народности на две главне групе: српску и немачку. Према извештавању „Панчевца”, у питању избора „кандидационог одбора” Срби нису желели да искористе снагу своје већине против Немаца, већ су желели да и према њима буду праведни и у одбор изаберу два Србина и једног Немца. Они су потом то и урадили и изабрали Стеву Врањешевића, Светислава Касапиновића и „честитог Немца” Игњата Вајферта. Намесник великог жупана Лауперт именован је, према правима које му даје закон, у поменути одбор, такође још два Србина и једног Немца: Косту пл. Јагодића, Мишу пл. Јовановића и Јована Хубера. Одбор је потом предложио за градоначелника Николу Павловића, који је потом и изабран.²⁰⁹ Ускоро се приступило избору чланова стручних одсека. Игњат је

205 ИАП, Маг II 3546, 1859.

206 ИАП, Маг II 1021, 1863.

207 *Дебата о железници у општинском већу*, Панчевац, 13. 4. 1869.

208 *Општинско веће*, Панчевац, 2. 5. 1871.

209 *После избора градоначелника*, Панчевац, 25. 5. 1872.

том приликом изабран за члана два одбора: правног и „финанцијско–економног”.²¹⁰

У Панчевцу од 8. марта 1873. године, наилазимо на наслов „Окупација општинске имовине”. „Догађај се збива у слободној краљевској вароши Панчеву, у уставној држави Угарској, 1873. Ратне су стране: општинско представништво панчевачко и ц. к. заједничка војска, односно г. Скудијер. Спорни предмет или предмет освајања: општинска имовина од 150 ланаца земље”. Ради разматрања овог питања сазвано је „представништво варошко” на коме се, после дискусије, приступило гласању. „Од Немаца само је честити И. М. Вајферт дао свој глас у одбрану општинске имовине, остали су сви гласали за то да се општинско добро уступи ц. кр. војсци”.²¹¹

Породица Вајферт и нумизматика

У литератури прича о нумизматици и породици Вајферт често почиње тек са Игњатовим сином Хугом. Милекер наводи да је Хуго волео нумизматику и да је поседовао збирку новца, коју је Игњат увећао после његове смрти.²¹² Може се пронаћи и податак да је Хуго „заразио” оца нумизматиком.²¹³ Међутим, ми сматрамо да ову причу треба почети од Игњата. Наиме, он је, извесно, имао одређену збирку новца још и пре 1855. године. Те године је дао два новчића из римског периода Луки Илићу за његову збирку новчића, коју је овај представио у свом раду.²¹⁴ Врло је могуће да је Игњат проналазио новчиће и у својој пивари. У литератури се помињу материјални проналасци остатака прошлости у Пивари. Милекер већ на почетку свог дела помиње Игњата и пише да великим делом треба захвалити њему и Антону Бахману за проналажење података о далекој прошлости простора на којем је наста-

210 *Домаће вести: Општинско веће*, Панчевац, 8. 6. 1872.

211 *Окупација општинске имовине*, Панчевац, 8. 3. 1873.

212 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 23.

213 <http://www.politika.rs/sr/clanak/331000/Srbija/Stari-novac-strast-Vajfertovih> (приступљено 25. 7. 2019).

214 Л. Илић, *нав. дело*, 56–61.

ло Панчево.²¹⁵ Потом помиње проналаске у Вајфертовој пивари, Бахмановој циглани и другим местима. Лука Илић наводи да је у дворишту Вајфертове пиваре био ископан један зид из периода пре досељавања Мађара.²¹⁶ Године 1860. у дворишту Пиваре ископани су и темељи једне зграде од камена, извесно из римског периода.²¹⁷ Дакле, можемо рећи да је Хуго љубав према нумизматици наследио од оца, али и да се тој љубави посветио више од оца. Временом је сакупио много новчића и створио велику збирку, коју је Игњат, након синовљеве смрти, додатно увећао. Игњат је настојао да се посвећеност и рад његовог сина на пољу нумизматике не заборава па 1893. године објављује један његов нумизматички рад под називом „Моја збирка медаља о освајању Београда у годинама 1688, 1717. и 1789, као и о мировном уговору у Пожаревцу”.²¹⁸ Поред Игњата и Хуга, и Ђорђе Вајферт се бавио нумизматиком.²¹⁹ Он је, након очеве смрти, наставио да чува породичну нумизматичку збирку. Историјат формирања и опис те нумизматичке збирке написао је унук Хуга Вајферта, Георг Елмер.²²⁰ Он је био кустос Нумизматичког кабинета Уметничко–историјског музеја у Бечу.

Део нумизматичке збирке породице Вајферт нестао је током Првог светског рата. Оно што је од ње сачувано Ђорђе Вајферт је поклонио Универзитету у Београду, али је 1956. године она поверена на чување Народном музеју у Београду, где је и данас. Делиће своје збирке Вајфертови су поклањали.²²¹ Споменули смо већ да је Игњат поклонио два новчића Луки Илићу. Значајне дарове до-

215 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 7.

216 Л. Илић, *нав. дело*, 28.

217 Mila Prikic, *Pančevo u praistoriji*, 50 godina Narodnog muzeja u Pančevu, Pančevo, 1973, 36.

218 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 24.

219 С. Дамњановић, *нав. дело*, 163.

220 Јелена Ђорђевић, Војислав Ђорђевић, Димитрије Јованов, *Породица Вајферт — колекционари и нумизматичари: Нумизматички ормар Хуга Вајферта из Збирке Народног музеја Панчево* (брошура са изложбе одржане од 11. до 26. јуна 2015. године у Панчеву).

221 Нису поклањани само делове нумизматичке збирке, већ и друге остатке прошлости до којих су долазили. Тако је, на пример, Игњат поклонио Народном музеју у Београду једну плочу из Костолца, од белог мрамора, из римског периода. Михаило Валтровић, *Римски најписи*, Старинар: Српског археолошког друштва, година девета, Београд, 1892, 128.

били су и вршачки Градски музеј и панчевачка Виша гимназија. Вајфертова колекција, поклоњена Гимназији у Панчеву, предата је 1949. године Музеју у Панчеву. Нажалост, међу многим непроцењиво вредним предметима који су нестали, украдени, уништени у деценијама после Другог светског рата, нашла се и поменута Вајфертова колекција.²²²

Игњат Вајферт – добротвор

„Много пута су Вајфертови помагали унесрећене или заједницу, због чега су били веома цењени”.²²³ Проналазимо податке да је Игњат био старатељ Јозефа Мајера²²⁴ а његов отац Георг, богаља Глигорија Бокра.²²⁵ Такође, међу онима који су за царев рођендан, 1851. године, приложили за војску намирнице, пиће и новац налази се и Игњат, као и његов отац.²²⁶ И 1856. године Игњат је даривао војску која је учествовала у прослави царевог рођендана.²²⁷ Игњат је поклонио пиво и за артиљерце и трубаче који су били на вежби у Панчеву приликом прославе царевог рођендана и 1857. године.²²⁸ Генерална команда у Темишвару је, 1859. године, наложила Магистрату у Панчеву да породици Вајферт изјави захвалност јер је, као ратну помоћ, приложила чак 1.000 форинти.²²⁹ Крајем 1869. године догодила се велика поплава која је уништила насеље Мариенфелд у близини Панчева. Многи су помагали становништву тог насеља у несрећи а међу њима су били и браћа Игњат и Карл Вајферт.²³⁰ Војна команда у Темишвару тада је пох-

222 С. Дамњановић, *нав. дело*, 163–167. У Народном музеју у Панчеву данас се не може видети Вајфертова колекција, односно још увек није расветљен њен нестанак, и питање је да ли ће икад бити. Међутим, у Музеју се може видети „Нумизматички ормар” Хуга Вајферта. Више о њему: Јелена Ђорђевић, Војислав Ђорђевић, Димитрије Јованов, брошура са наведене изложбе.

223 С. Дамњановић, *нав. дело*, 153.

224 ИАП, Маг II 2503, 1861.

225 ИАП, Маг II 2639/1862.

226 ИАП, Маг II 1707, 1851.

227 ИАП, Маг II 3952, 1856.

228 ИАП, Маг II 3203, 1857.

229 ИАП, Маг II 2571, 1859; Маг II 2794, 1859; Маг II 3606, 1859; Маг II 3994, 1859.

230 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 25.

валила Магистрат због пружене помоћи и наводи да су се посебно истакли: привремени градоначелник Пирка, Никола Павловић, Игњат и Карл Вајферт, Никола Милошев и Грегор Ламбовић.²³¹ Због својих заслуга у пружању помоћи страдалом становништву, Игњат и Карл су добили врло важно признање – Златни крст за заслуге.²³² Иако је био римокатоличке вероисповести, Игњат је помагао и Евангелистичкој општини у Панчеву. На пример, она је 1870. године, управо уз помоћ „доказане дарежљивости овдашњег римокатоличког великог индустријалца Игнаца Вајферта” основала Школу за малу децу, односно забавиште. Евангелистичкој општини даривао је и новац. На пример, при оснивању Фонда за изградњу цркве, 1891. године, његово име се налази међу онима који су дали највеће прилоге. Од 1894. године до тренутка када је Швалм написао своје дело, у циљу изградње нове Евангелистичке цркве и парохије, Игњат и његова супруга Софија дали су укупно 250 форинти.²³³ Такође, био је покровитељ прославе двадесетпето-годишњице постојања Немачког мушког певачког друштва, 1888. године.²³⁴ Навели смо само неке примере Игњатове дарежљивости, несебичности, толерантности, али и лојалности цару, држави. Додаћемо још и да је Милекер писао да је била јавна тајна да су Игњат и његов син Ђорђе великодушно потпомогали једног тада (када Милекер пише) врло познатог српског научника и да су му тиме пружили могућност да заврши своје студије у Паризу и Берлину.²³⁵ Нисмо успели да утврдимо о коме се ради.

Смрт Игњата Вајферта

Игњат Вајферт преминуо је 11. јануара 1911. године, када је имао 85. година. Вест о његовој смрти пренели су и листови у Краљевини Србији: „Политика”, „Правда”, „Мали журнал” и дру-

231 ИАП, Маг II 7190, 1869.

232 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 25; ИАП, Маг II 458, 1870.

233 Георг Швалм, *Историја Евангелистичке црквене општине АВ у Панчеву*, Панчево, 2018, 13, 46, 139, 143.

234 Срећко Милекер, *Историја града Панчева*, Панчево, 1994, 157.

235 F. Mileker, *Porodica Weifert...*, 23.

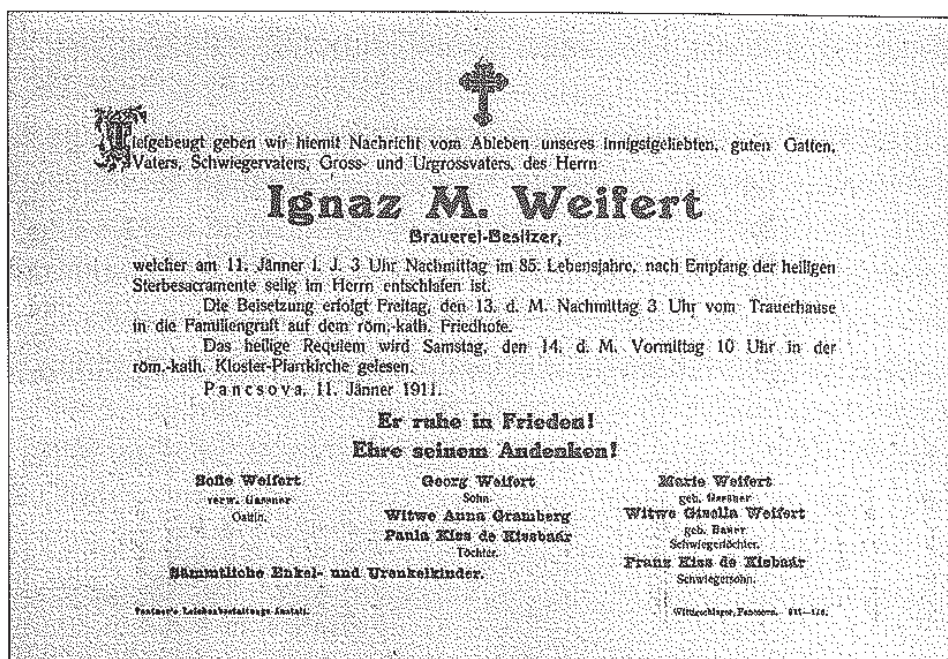
ги.²³⁶ Сахрањен је на Римокатоличком гробљу у Панчеву. Након смрти Ђорђа Вајферта (1937), гласило Велике ложе „Југославија” објавило је више текстова и говора о њему. У једном од њих, један од његових колега (масона) присећао се да му је Вајферт једном приликом рекао да ће можда католичко свештенство отказати учешће на његовом погребу, али да је он на то упозорио супругу и да јој је рекао: „Када је био погреб мога оца у Панчеву – а он је био тако честит и добротин човек да су га сви његови суграђани, без обзира на народност и веру, и волели и поштовали – за његовим ковчегом, одмах из породице, ишли су и православни прота, и евангелистички пастор, и јеврејски рабин...”²³⁷ На основу тога би се могло закључити да је и Игњат био масон, попут свог сина. Међутим, изгледа да ипак није било тако, односно да је Игњат био само симпатизер масонерије. У једном од својих говора, приликом прославе педесетогодишњице рада и брака са супругом Маријом, 1923. године, Ђорђе Вајферт је, између осталог, рекао: „Мој покојни отац ишао је, ради свога школовања, у друге земље, и када је због својих студија дошао у Минхен, у ту метрополу пиварства – где је био и тада, као и сада што је, велики, чувени центар лепих вештина – он је тамо нашао и људе из других земаља, а поглавито: Енглезе, Швеђане и Норвежане. Код њих је и данас још веома проширено масонство: и ти људи су такође били масони. Он је ушао у њихово друштво и хтео и сам да буде масон, али није био пунолетан и због тога није могао бити масон. Али, сваки који га је познавао рећи ће да је он био масон у ствари до свога гроба. Он је свакоме чинио што год је могао да учини. Он је то сматрао као дужност поштена човека и то је он и у мене усадио”.²³⁸ Игњат је својој деци и унуцима тестаментом оставио све оно што је наследио од свог оца, али и оно што је током свог живота стекао.²³⁹

236 *ЋИгњати Вајферти*, Политика, 30. 12. 1910; *Преминуо*, Правда, 30. 12. 1910; *ЋИгњати Вајферти*, Мали журнал, 30. 12. 1910.

237 Бр: А. Ш, *Ђорђе Вајферт*, Šestar: Glasilo Velike Lože „Jugoslavija”, 4–6, Zagreb, 1937, 58–59.

238 Ј. А, *Прослава педесетогодишњице браћа Буре Вајферта*, Неимар–Neimar, 23, Београд 1924, 32.

239 М. Koršoš, О. Trifu, *nav. delo*, 53–54.

Слика 12. Умрлица Игњата Вајферта²⁴⁰

Где се данас у Панчеву може видети име Игњата Вајферта?

Улица која се данас зове по имену чувеног Николе Тесле, 1918. године названа је Вајфертова улица. Тај назив ће носити све до 1946. године (током Другог светског рата: Weifert Gasse). Иако се у уличном називу не помиње име члана породице Вајферт по коме је улица названа, извесно је да се ради о Игњату. Пивара је названа Вајфертова пивара управо по њему и сигурно је панчевачко становништво, у свакодневном животу, називало по њему и улицу у којој се налази Пивара, и пре него што је улица преименована 1918. године у Вајфертова улица, иако је имала свој званичан назив (Јоханова улица).²⁴¹ Нажалост, после Другог светског рата није нестало само Вајфертово име на уличним таблама.

²⁴⁰ Преузета са: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/637299> (приступљено 1. 10. 2019).

²⁴¹ Dimitrije Rankov, *Ulice i trgovi Pančeva*, Pančevo, 1982, 92.

Иако јој је данас званичан назив Народна пивара, још увек се у свакодневном говору назива Вајфертова пивара. Такође, она и данас представља један од симбола града Панчева, иако је њен изглед далеко другачији у односу на период када је под Игњатовом управом „блистала”. Тако је чак 22 анкетираних средњих школа, од укупно 822 ученика и ученица које смо анкетирали, навело да их управо Пивара асоцира на Панчево.

Име и лик Игњата Вајферта може се видети једино на Римокатоличком гробљу у Панчеву и надамо се да ће се то ускоро променити.

Слика 13. Лик, име, године живота и занимање Игњата Вајферта на надгробном споменику на Римокатоличком гробљу у Панчеву

Закључак

На почетку нашег истраживања о Игњату Вајферту очекивали смо тек неки нови податак о њему и његовом раду, и нисмо сматрали да би то било довољно за један посебан рад. Међутим, током истраживања пронашли смо много нових података и дошли до нових закључака. Потом нам се појавио нови проблем: како да све што смо током истраживања пронашли, представимо у раду са ограниченим простором? Одлучили смо да један мањи део оставимо ипак за неке будуће радове. Такође, неке „веће” закључке о Игњату Вајферту оставићемо за рад у коме ће детаљније бити приказана сва она поља у којима је он деловао како бисмо те закључке што боље уклопили у читав контекст времена у коме је Игњат живео.

Сада ћемо изнети само неке „мање” закључке. Из данашње перспективе, пресељење Георга Вајферта у Панчево представљало је одличан потез. Он се у Панчеву одлично снашао и стекао одређени иметак. Томе је свакако допринела и његова супруга Магдалена, а вероватно и њена мајка и врло богати очух. Будући да је имао четири сина, пред њиме се нашао проблем: у ком правцу их усмерити када је њихово занимање у питању? Георг је то решио, како се испоставило, на најбољи могући начин. Најстаријег сина Игњата је усмерио ка пиварству, којим се до тада бавио његов ујак Игнац Кудрици, код кога ће он учити о пиварству. Будући да није имао наследнике, могуће је да је Игнац већ тада припремао свог наследника да управља пиваром. Другог сина Карла отац је усмерио ка штављачком занату. Трећем, Георгу, предао је трговину житарицама, али је он убрзо умро. И за четвртог сина је обезбеђена егзистенција, али ван Панчева.

Наиме, њему је припао део наслеђеног поседа Кудриц. Ово не значи наравно да су се Георгови синови бавили само једним послом. Тако се Игњат бавио на пример и трговином житарицама, која се показала као веома плодносна у Панчеву. Присетићемо се само да је она, између осталог, донела богатство Илији Коларцу. Касније, када се и сам Игњат суочио да питањем будућности својих синова, и он је то питање решио поделом — једном сину једна, другом сину друга пивара. На тај начин се није обезбеђи-

вала само слога у породици Вајферт већ и могућност даљег напредовања. Игњат је свакако одређене идеје преузео од оца, али је многе идеје и сам донео из крајева у којима је вандровао и касније путовао. То се одражавало на Игњатов рад, што се можда најбоље може видети по модернизацији пиваре. Такође, како нам сведоче извори, са симпатијама је гледао на масонерију, коју је упознао управо током вандровања, иако је био римокатоличке вероисповести. Многе идеје је потом он пренео својој деци. Огроман број докумената која смо пронашли у фонду Магистрата а која се односе на Игњата, можда најбоље сведоче о његовом вредном раду. У поменутом фонду нема личности на коју се односи више докумената.

Иако рад није малог обима, ипак су многа питања о животу и раду Игњата Вајферта остала без одговора, или без довољно прецизног одговора. Надамо се да ће наредна истраживања одговорити на та питања.

Такође, надамо се да ће овај рад утицати да Игњат Вајферт изађе из сенке својих синова, пре свега Ђорђа, али и сенке заборава и немарности према прошлости. Уколико се постави питање зашто, предлажемо да прочитате говор Јована Павла Графа из 1922. године који смо пренели у раду.

Извори

Историјски архив у Панчеву (ИАП):

- Ф. 4 Магистрат муниципалног града Панчева
- Ф. 6 Стрељачка дружина – Панчево (1813–1963)
- Ф. 13 Гимназија „Урош Предић” – Панчево (1863–1964)
- Ф. 27 И. М. Вајферт”, пивара и фабрика слада д. д. – Панчево (1875–1945)
- Ф.69 Панчевачка пучка банка – Панчево (1904–1945)

Штампа:

1. Vanater Post
2. Мали журнал
3. Панчевац
4. Политика
5. Правда
6. Српске новине/Србске новине

Литература

(монографије, чланци у часописима и зборницима...)

1. Ј. А, *Прослава њедесетогодишњице браћа Буре Вајферта*, Неимар–Neimar, 23, Београд, 1924.
2. Михаило Валтровић, *†Хуто Вајферт*, Старинар: Српског археолошког друштва: Година II, Београд, 1885.
3. Михаило Валтровић, *Римски нађиписи*, Старинар: Српског археолошког друштва, Година IX, Београд, 1892.
4. Саша Дамњановић и др, *Монографија: Борђе Вајферт: 1850–1937*, Београд, 2015.
5. Лука Илић, *Историјска скица царско–краљевској војној комунијетта Панчова*, Панчево, 1995.

6. Саша Илић, Соња Јерковић, Владимир Булајић, *Ђорђе Вајферт – визионар и прејалац: лична и пословна илустрирована биографија (1850–1937)*, Београд, 2010.
7. Саша Илић, Соња Јерковић, Владимир Булајић, *Вајферт у Србији (1873–1937)*, Срби и Немци у 20. веку. У сенци званичне политике, књ. 3. (пр. Габријела Шуберт), Београд, 2016.
8. *Извештај управе Панчевачке јучке банке: о пословној години 1928: и крајак прејед њене 60–годишње делатности, одређен за реферат на редовној главној скупиштини, која ће се одржати 17. марта 1929. године*, Панчево, 1929.
9. Александра Јаковљевић, *220 година занатства у Панчеву*, Гласник музеја Баната, 17, Панчево, 2015.
10. Никола Конески, *Црква Свете Ане: Задужбина Ђорђа Вајферта у Панчеву*, Зборник радова: Прилози историји града Панчева (ур. А. Ђорђевић, Д. Цуцић), Панчево 2017.
11. Никола Конески, *Училишта и ученици Ниже/Више реалне школе у Панчеву од 1851. до 1872. године*, Гласник музеја Баната, 20, Панчево, 2018.
12. Никола Конески, *Ученици из Беле Цркве који су се школовали у Панчеву у периоду од 1853. до 1873. године*, Бела Црква и Банат: Зборник текстова поводом 300 година од оснивања Беле Цркве као савременог града, Бела Црква, 2018.
13. Никола Конески, *Училишта и ученици „Главне школе” у Панчеву од 1853. до 1871. године*, Гласник музеја Баната, 19, Панчево, 2017.
14. Марија Koršoš, Oktavijan Trifu, *Pivara u Pančevu 1722–1972*, Pančevo, 2012.
15. Милан Ђ. Милићевић, *Илија М. Коларац*, Београд, 2017.
16. Мирко Митровић, *Јевреји у Банат (1716–1739)*, Панчево, 2005.
17. Feliks Mileker, *Porodica Weifert i pivara u Pančevu od 1722/3–1923*, Pančevo, 2014.
18. Феликс Милекер, *Историја банатских насеља I*, Вршац, 2004.
19. Срећко Милекер, *Историја града Панчева*, Панчево, 1994.
20. Љубомир Ненадовић, *О здравственим приликама у Панчеву (Прилог монографији града Панчева)*, Панчево, 1891.
21. Živ. Nešić, *Đorđe Weifert – čovek, starešina i gospodar*, Šestar: Glasilo Velike Lože „Jugoslavija”, 4–6, Zagreb, 1937.

22. *Osnovna privredna banka Pančevo (1869–1989)*, Pančevo, 1989.
23. Дамир Прашникар, *Царска поседа 1852: Прилој за историју ефемерној сјекшакла у Панчеву*, Гласник музеја Баната, 19, Панчево, 2017.
24. Дамир Прашникар, *О историјату скулптуре Светој Флоријана у Панчеву*, Гласник музеја Баната, 18, Панчево, 2016.
25. Mila Prikić, *Pančevo u praistoriji*, 50 godina Narodnog muzeja u Pančevu, Pančevo, 1973.
26. Dimitrije Rankov, *Ulice i trgovi Pančeva*, Pančevo, 1982.
27. Brigita Stanić–Vajfert, *Vajfertovi: Hronika familije Weifert u Vršcu i Pančevu*, Beograd, 2007.
28. Роса Свирчевић, *Добровољно вајројасно друштво: 130 година: 1871–2001*, Панчево, 2001.
29. Ивана Б. Спасовић, *Злата вредне: Образовање женске деце у Јужном Банату од 1874. до 1918. године*, Панчево, 2014.
30. Ивана Б. Спасовић, *Банатска војна граница и њено укидање 1872. године*, Панчево, 2004.
31. Milan Todorović, Elza Heš, *Istorija škola u Pančevu u XVIII i XIX veku*, I, Informator, 21, Pančevo, 1987.
32. Milan Todorović, Elza Heš, *Ilija Milosavljević Kolarac u Pančevu (1828–1856)*, Informator, 20, Pančevo, 1985.
33. Ladislav Feldeši, *Streljačka družina Pančevo: 1813–1988*, Pančevo, 1988.
34. Elza Heš, *Vrste zanata u Pančevu krajem XVIII i u prvoj polovini XIX veka*, Informator, 14, Pančevo, 1978.
35. Elza Heš, *Zbirka vandrovki*, Informator, 23, Pančevo, 1991.
36. Георг Швалм, *Историја Еванђелистичке црквене општинe АВ у Панчеву*, Панчево, 2018.
37. Mathias Weifert, *Die Sippe Weifert im Banat*, Sersheim, 2017.

Објављени извори:

Dnevnik pančevačkog samostana: ranije nazvanog po Milosrdnoj Devici Mariji a sada po Svetom Karlu Boromejskom osnovanog pod konventualnim minoritskim redom Svetog Franje Asiškog i pod zaštitom mađarskog pokrajinskog redovništva Svete Elizabete, Pančevo, 2005.

Електронски извори:

1. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/637299>
2. <https://kudritz.org/photos-and-documents/documents>
3. <http://www.politika.rs/sr/clanak/331000/Srbija/Stari-novac-strast-Vajfertovih>
4. <http://www.zzskpancevo.org/spomenici-kulture/zgrada-narodne-pivare-u-pancevu/>

Рад је посвећен свим мојим данима проведеним у Историјском архиву у Панчеву, свим мојим истраживањима и праксама (три стручне праксе 2017, 2018. и 2019. године), објављеним радовима (у чијим основама се налазила грађа Архива), као и мојим сновима да се једног дана запослим у Архиву. Све то није било довољно...

Захваљујем на помоћи и подршци сарадницима Историјског архива у Панчеву, посебно Маји Пујин, Бојани Цветановић, Силвији Галамбош, Кристијану Варги и Душану Миловановићу. Захваљујем и др Соњи Јерковић за помоћ и подршку током свих мојих истраживања о породици Вајферт.